

Møte fredag den 23. mai 2014 kl. 9

President: Svein Roald Hansen

Dagsorden (nr. 73):

1. Interpellasjon fra representanten Pål Farstad til arbeids- og sosialministeren:

«Fiskeindustrien er avhengig av utenlandske arbeidere i sesongen. Det siste året har Arbeidstilsynet sett nærmere på fiskeindustrien i Norge, og selv om kontrollene ikke er ferdige og konklusjonen ikke er klar, er inntrykket tilsynet har av arbeidsforholdene i bransjen, ikke bra. I de siste dagers medieoppslag har det også kommet fram at flere utenlandske arbeidere får lavere lønn enn norske arbeidere, selv om de jobber opptil 18 timer om dagen.

Hva vil statsråden gjøre for å bedre arbeidsforholdene i bransjen og sørge for at arbeidsmiljøloven blir overholdt?»

2. Innstilling frå justiskomiteen om lov om stans i utbetalinga av offentlege ytingar og barnebidrag når ein av foreldra har bortført eit barn til utlandet (Innst. 179 L (2013–2014), jf. Prop. 39 L (2013–2014))

3. Interpellasjon fra representanten Anders Tyvand til kunnskapsministeren:

«Tidlig innsats er løsningen på mange av de store utfordringene i norsk skole. Frafall og behov for spesialundervisning kan forebygges de første skoleårene. Utfordringen er å fylle begrepet «tidlig innsats» med konkret innhold, og endre praksis i skolen. Den svenske regjeringen har nylig iverksatt et «lågstadielyft», hvor de bevilger 2 mrd. kr til å utdanne flere grunnskolelærere, og til å øke kvaliteten i undervisningen gjennom mindre klasser. De innfører også et nytt kunnskapsmål: Alle elever skal i 1. klasse kunne lese og forstå enklere tekster. I Norge har Dovre kommune satt inn to lærere i hver klasse i 1. og 2. klasse, og i basisfagene helt opp til 7. klasse. Resultatene er overbevisende. Spesialundervisningen er kraftig redusert.

Vil statsråden være med på en målrettet satsing på tidlig innsats, med økt lærertetthet, kompetanseheving og klarere kunnskapsmål på de laveste trinnene i skolen?»

4. Referat

Presidenten: De innkalte vararepresentantene, for Aust-Agder fylke Lene Langemyr og for Oslo Frode Helgerud, har tatt sete.

Fra Senterpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Heidi Greni fra og med 23. mai og inntil videre.

Denne søknaden foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Vararepresentanten Hallgeir Grøntvedt foreslås innkalt for å møte i permisjonstiden.

– Det anses vedtatt.

Hallgeir Grøntvedt er til stede og vil ta sete.

Sak nr. 1 [09:01:18]

Interpellasjon fra representanten Pål Farstad til arbeids- og sosialministeren:

«Fiskeindustrien er avhengig av utenlandske arbeidere i sesongen. Det siste året har Arbeidstilsynet sett nærmere på fiskeindustrien i Norge, og selv om kontrollene ikke er ferdige og konklusjonen ikke er klar, er inntrykket tilsynet har av arbeidsforholdene i bransjen, ikke bra. I de siste dagers medieoppslag har det også kommet fram at flere utenlandske arbeidere får lavere lønn enn norske arbeidere, selv om de jobber opptil 18 timer om dagen.

Hva vil statsråden gjøre for å bedre arbeidsforholdene i bransjen og sørge for at arbeidsmiljøloven blir overholdt?»

Pål Farstad (V) [09:02:12]: Fiskeindustrien er, som mange andre sektorer, avhengig av utenlandske arbeidere, ikke minst i høysesongene. Tusenvis av utenlandske arbeidere bidrar med verdifull arbeidskraft, som vi er helt avhengig av i vintersesongen og i andre sesonger når fisket er stort.

Ifølge en rapport fra Norut, Northern Research Institute, er så mye som en tredjedel av de ansatte i fiskeforedlingen i Norge utenlandsk arbeidskraft. Det er grunnleggende for oss at alle arbeidere i Norge skal ha krav på anstendig lønn og anstendige arbeidsbetingelser – uavhengig av om man har fast ansettelse, vikariat eller sesongarbeid.

Flere forskningsrapporter de senere årene har avdekket manglende seriositet og omfattende sosial dumping innenfor flere bransjer, bl.a. bygg, industri og private tjenestebansjer, som rengjøring og bemanning.

Senest i januar i år ble det lagt fram en Fafo-rapport som viste at antallet lovbrudd i utelivsbransjen er svært høyt, samtidig som at det er store mangler når det gjelder arbeidskontrakter, arbeidstid og overtid.

Dessverre har det i vinter kommet flere historier og eksempler på at utenlandske arbeidstakere utnyttes også i fiskeindustrien. Mange arbeidere i fiskeindustrien er ikke fagorganiserte, og det høye innslaget av utenlandsk arbeidskraft gjør at mange kanskje ikke kjenner til sine rettigheter i Norge. Språkbarriere gjør det særlig vanskelig for utenlandsk arbeidskraft å sette seg inn i hvilke rettigheter de har. Det påhviler bransjen et betydelig ansvar på dette området.

Det siste året har Arbeidstilsynet sett nærmere på fiskeindustrien i Norge, og selv om kontrollene ikke er ferdige og konklusjonene ikke er klare, er det tydelig at vi står overfor en stor utfordring når det gjelder å sikre ryddigere arbeidsvilkår og bekjempe ukultur i bransjen.

Fafo-forsker Kristin Alsos, som har forsket på sosial dumping, sier at useriøse aktører i fiskeindustrien har relativt fritt spillerom til å utnytte utenlandsk arbeidskraft.

Samtidig er det et dilemma å ta opp saker som dette, fordi det også rammer de bedriftene som driver seriøst, og som driver etter boka. Men når det er rimelig tett mellom hver gang media har en sak om sosial dumping, må vi reagere.

I løpet av de siste månedene har det vært flere oppslag om grov utnyttelse av en sårbar arbeidskraft i fiskeindustrien. Historier som går igjen, er frykt for represalier dersom man sier ifra. Det er alvorlig hvis man føler seg tvunget til å akseptere dårlig lønn og dårlige arbeidsbetingelser. Slik kan vi ikke ha det.

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund sitter på dokumentasjon om at enkelte utenlandske arbeidere tjener langt under 100 kr per time – i tillegg til at mange også arbeider opptil 18 timer om dagen, uten noen form for overtidbetaling.

Utenlandske gjestearbeidere forteller også historier om uverdige boforhold.

Mange utenlandske arbeidere blir rekruttert gjennom bemanningsbyråer. De har vært i sterk vekst siden det i 2000 ble lov å dekke midlertidig arbeidskraftbehov gjennom innleie av utenlandsk arbeidskraft. Selskaper som driver med rekruttering, formidling og utleie av arbeidskraft, hadde en samlet omsetning på nesten 30 mrd. kr, i henhold til tall fra 2011. Også i den bransjen er det meldt om useriøse aktører, og at norsk regelverk ikke alltid blir fulgt.

Det er viktig for Venstre at det gjøres noe for å rydde opp i slike ukulturer. Vi trenger bedre tilsynsordninger og bedre samarbeid mellom skatteetaten, politiet og Arbeidstilsynet, og vi kommer ikke unna behovet for flere uanmeldte kontroller.

Fiskeri- og havbruksnæringen er en av våre viktigste eksportnæringer, og den er en viktig pilar som vi skal bygge framtiden på. Det har vi snakket mye om i denne salen i løpet av denne våren. Det er en stor næring, som er nødt til å ha ryddige arbeidsvilkår. Det er i alles interesse at arbeidsvilkårene er gode og rettferdige.

Spørsmålet er: Hva vil statsråden gjøre for å bedre arbeidsforholdene i bransjen og sørge for at arbeidsmiljøloven blir overholdt?

Statsråd Robert Eriksson [09:07:21]: La meg først få lov til å takke interpellanten for å ta opp en viktig sak til debatt. Bransjen som representanten her setter søkelyset på, får dessverre mye negativ oppmerksomhet for tiden.

La meg starte med å si at fiskerinæringen er en viktig og stor næring i mange små samfunn rundt omkring i landet. Den er fullstendig avhengig av råstoffet, og vi vet at svingningene i tilgang på råstoffet er avgjørende for hvor mye arbeidskraft man har bruk for til enhver tid.

Vi har de siste ti årene vært avhengig av utenlandsk arbeidskraft i sektoren, og vi vil være avhengig av utenlandsk arbeidskraft i sektoren også i årene fremover. Hvis vi ser på de første fiskemottakene på Finnmarksysten, der tamilske, svenske og russiske arbeidere kom og jobbet, ser man at disse arbeiderne i dag er mer eller mindre borte, og det er nå i større grad arbeidere fra Baltikum og Polen der.

Selv om en næring trenger varierende mengde arbeidskraft i ulike deler av et år, avhengig av råstofftilgangen, er det totalt uakseptabelt at man ikke følger den norske arbeidsmiljøloven og andre norske regler. Disse skal følges av alle, både bemanningsbyråer og andre virksomheter.

Det er svært alvorlig hvis man innordner seg sånn at man bryter de lovene og reglene. Det er svært alvorlig hvis man utnytter arbeidskraft. Vi ser også at man innenfor fiskerisektoren har avdekket alvorlige situasjoner som kan karakteriseres som alvorlig arbeidskriminalitet.

Jeg tror den viktigste måten å ta tak i dette problemet på, er nettopp det som representanten Farstad er inne på: Det handler om å få til gode tilsyn. Det handler om flere uanmeldte tilsyn. Det handler om mer organiserte tilsyn, samspill mellom de ulike tilsynene. Det er man i full gang med. I budsjettet for 2014 styrket regjeringen Arbeidstilsynet med 12 mill. kr – 12 mill. kr – nettopp for å kunne drive mer målrettet arbeid for å ta problematikken med sosial dumping og alvorlig arbeidskriminalitet. Arbeidstilsynet har et eget program og en egen målretting mot bl.a. fiskeribransjen, og det pågår også i økende grad, hver eneste dag, bedre og flere uanmeldte tilsyn der både skatteetaten, toll og politi er inne sammen med Arbeidstilsynet. Det synes jeg er positivt. Det viser seg at den måten å drive tilsyn på er effektiv, og man klarer å gå målrettet inn mot de virksomhetene og de bedriftene som har problemer.

Jeg er opptatt av at man ikke skal lage et bilde av hele fiskeribransjen som en bransje som består av cowboyer, for det er heller ikke tilfellet. Det finnes mange gode lokale, små mottak rundt omkring langs vår kyst, som driver seriøst, som jobber hardt, det kan være familieeide bedrifter. Å sette et stempel på en hel bransje synes jeg man skal vokte seg vel for. Samtidig skal man aldri akseptere at noen utnytter andre til sin gunst og tar inn arbeidskraft som blir underbetalt – og da snakker vi om kraftig underbetalt – at man ikke følger arbeidstidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven, og at man ikke følger andre bestemmelser i norsk lovgivning. De bedriftene må vi gå systematisk inn i, ta tak i og slå hardt ned på. På den måten kan vi sikre et trygt, men også fleksibelt, familievennlig arbeidsliv for alle, der man heier frem de gode, og der man slår ned på dem som er useriøse.

Derfor vil jeg si at det viktigste vi gjør i det viktige spørsmålet som er blitt reist i denne sal i dag, er å fortsette regjeringens gode arbeid målrettet mot bedre tilsyn og bedre kontroll med de bransjene der vi ser utfordringene er store. Det er et arbeid jeg har god fremdrift på – selv om jeg registrerer i media at det er enkelte som er utålmodige, enkelte som synes det går for sent. Jeg synes det er bra at også Stortinget er utålmodig for å få røyka ut de useriøse, men det skal også være en tydelig balanse. Vi må ha et godt nok grunnlag, og vi må gjennomføre disse tilsynene på en god og riktig måte sånn at vi ikke henger ut bedrifter som i utgangspunktet ikke fortjener å bli hengt ut. For hvis man gjør det, er også det uanstendig. Den balansegangen må man være tydelig på. Derfor vil det være viktig å ta seg tid til å gjennomføre gode tilsyn.

Det er også viktig for meg å sette meg ned med partene i arbeidslivet. Partene i arbeidslivet og undertegnede vil sette oss ned 10. juni og diskutere hvordan vi skal møte utfordringene i de bransjene som er utsatt for alvorlig arbeidskriminalitet. Hvordan skal vi møte det? Hvilke tiltak skal vi rette inn mot det? For meg er det viktig at vi setter oss ned og diskuterer det med partene, både arbeidsgiver-

siden og arbeidstakersiden, for å finne gode, robuste, målrettede tiltak og virkemidler, sånn at man ikke tror, men at man faktisk kan ha en konsensus om hva man mener er den rette måten å angripe det på. Det er et viktig arbeid som vi starter opp.

Det er også viktig for meg å si at grunnen til at vi legger det opp på den måten, er at Stortinget tidligere har sagt og blitt enig om at man skal løse disse problemene gjennom et bransjesamarbeid. Jeg har tro på trepartssamarbeidet. Jeg har tro på at bransjeprogram er en god måte å gjøre det på. Det viser seg i utelivsbransjen, det viser seg i renhold, og det viser seg på andre områder – selv om utfordringene er store, selv om problemene er mange – at det er når man går sammen bransjemessig og målretter innsatsen, at man får de beste resultatene, det er da man avdekker mest. Det er da man tar flest. Det er bra, for da er man dedikert til oppgaven. Da slipper man å lage mange rapporter, mange tiltak som man tror vil nytte, som for mange oppleves som bare økt byråkrati, en økt byrde for de seriøse. Jeg er også veldig opptatt av at man ikke skal lage virkemidler som fører til økt byråkrati, økt byrde for de seriøse.

Jeg velger å avslutte der og vil bare helt til slutt si at regjeringen er i gang med et viktig arbeid. Vi har styrket Arbeidstilsynet. Det skjer flere og flere målrettede og koordinerte tilsyn mellom flere av de etatene som er involvert, noe også representanten tar opp i sin interpellasjon og etterlyser aktivitet rundt.

Pål Farstad (V) [09:17:13]: Jeg takker for svaret fra statsråd Eriksson. I likhet med statsråden er jeg – og Venstre – opptatt av at vi ikke stempler hele bransjer. Det var jeg opptatt av i mitt forrige innlegg også. Det er et dilemma når man tar opp en sak som dette. Jeg er også glad for at det er dialog med partene i arbeidslivet. Et bransjesamarbeid som det blir vist til, tror jeg kan være særdeles viktig å følge opp. Det er klart at spørsmålene knyttet til kontroll, til tilsyn, til det å følge opp den harde vei, selvfølgelig er særdeles viktige.

Men jeg har et tillegsspørsmål, og det er: Kan det være aktuelt for statsråden og departementet å sette i gang holdningskampanjer og ta det også den veien – selvfølgelig i tillegg til å være stram på kontroll og tilsyn?

Statsråd Robert Eriksson [09:18:47]: Det kan jeg svare både raskt og effektivt på. For det første gjøres det veldig mye holdningsskapende arbeid i Arbeidstilsynet allerede i dag. Arbeidstilsynet er veldig opptatt av å drive godt opplysningsarbeid, godt forebyggende arbeid og godt veiledningsarbeid overfor bedrifter, men også av å legge til rette for gode holdninger. Det er et viktig arbeid og kanskje like viktig – om ikke viktigere, så i alle fall like viktig – som det å drive kontroll, for hele hovedmålsettingen må jo være at man unngår at alvorlig arbeidskriminalitet inntreffer. Klarer man å komme tidlig inn i bransjen med holdningsskapende arbeid, med forebygging, med god innsats – sånn som Arbeidstilsynet på en rekke områder gjør – er det også med på å få ned bruddene, få ned arbeidskriminaliteten, og man får flere seriøse, og det blir lettere å være seriøs bedrift. Det er viktig, og det er viktig

for meg som statsråd å sørge for at Arbeidstilsynet fortsetter det arbeidet. Jeg føler meg trygg på at de vil fortsette det, og jeg utelukker heller ikke at man blir enda tydeligere i det holdningsskapende arbeidet rettet mot en del av disse bransjene.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [09:20:34]: Til interpellanten vil jeg bare si at det er veldig bra at dette blir satt lys på fra denne salen, og at næringen får se og høre at Stortinget er opptatt av dette, og også at statsråden er engasjert i dette – som jeg oppfatter det. Det er helt tydelig at vi vel alle sammen er helt enige om dette – det er bare at vi har fokus på problemet.

De som driver med det, de få som driver med det – vi er tydelige på det, og det tror jeg også er riktig, at det er noen som gjør det, de fleste gjør det ikke – skal vi røyke ut, og vi skal luke dem ut. De som ikke gjør det, kommer til meg med tallene når jeg reiser rundt og leverer fangsten på de forskjellige brukene. Når vi hører tallene for hvor mye billigere lønningene er for dem som gjør dette ulovlige, er det tydelig at dette er en veldig stor konkurransevridning. I likhet med det vi ser i andre næringer, må vi ikke la kriminelle – for å henge bjella på katten – overta arbeidslivet vårt. Det er en del penger å tjene for dem som har lyst til å gå den ulovlige veien.

Så er det en del ting man kan gjøre, det er en del tiltak for å få bukt med dette, og da er det bra at vi snakker i lag om det. Stabile betingelser for bedriftene og arbeiderne i denne næringen er veldig viktig – gode rammebetingelser, og ikke skiftende. Jeg tror også det er helt riktig at vi har bevilget de ekstra pengene til Arbeidstilsynet. De må komme seg ut i marka, de må komme seg på kaia, de må komme seg ut i bedriftene og snakke med arbeiderne og ha en god dialog med både bedriftseier og arbeidstaker. Det er veldig viktig oppi dette.

En del av det vil også være at vi på Stortinget får forståelse for det og lærer om det. Arbeids- og sosialkomiteen, som har med en del av disse sakene å gjøre, har skjønt det, så komiteen skal på komitéreise til Finnmark 2. og 3. juni. Da skal vi møte to slike bedrifter, én i Nordkapp kommune og én i Hammerfest kommune, nettopp fordi komiteen har lyst til å få mer innsikt i hva som skjer ute i marka.

Men dette er en sak som vi alle sammen er enige om. Vi må bare komme så langt at vi intensiverer kontrollen og får luket ut dem som strekker strikken for langt. Og vi må ha kraftige reaksjoner på slikt – det skal ikke lønne seg.

Arild Grande (A) [09:23:47]: I likhet med flere vil jeg gi ros til interpellanten for å ta opp en viktig sak – en særdeles viktig sak for næringen, en viktig sak for alle som bor og lever langs kysten, og en viktig sak for oss som sjømatnasjon. Det er et betydelig problem som her avdekkes, og det er viktig at denne debatten løftes i Stortinget, sånn at en ser at dette er noe som også parlamentet er opptatt av. Jeg registrerer at det er bred enighet om at dette er det viktig å jobbe med.

Mitt innlegg dreier seg om to spor. Det ene er: Hva kan vi gjøre for å styrke den seriøse delen av næringen? Det

andre er: Hva kan vi gjøre med tanke på tilsyn for å luke ut de useriøse?

Det er ingen tvil om at den absolutt største delen av fiskerinæringen driver seriøst, driver godt, driver profesjonelt og er en næring som vi alle sammen er stolt av. Men det er en krevende bransje. Det er stor konkurranse, og vi ser at det legges et press på de seriøse aktørene som følge av at det kommer en del useriøse aktører på banen. I tillegg er fiskerinæringen hardt rammet av økonomisk krise i mange viktige sjømatmarkeder. Derfor var det viktig at regjeringen Stoltenberg la fram en vekstpakke som skulle bidra til bedre lønnsomhet i hvitfisknæringen. Der var det et sterkt fokus på kvalitet og markedsmessige tiltak. Dessverre har Høyre og Fremskrittspartiet fjernet denne satsingen, og det kan vel ikke kalles en støtte for de seriøse aktørene. Partiene har også redusert føringstilskuddet med 10 mill. kr, noe som er avgjørende for mange av de små foredlingsbedriftene langs kysten.

Vi ser videre at det har blitt en reduksjon i bevilgningen til markedsarbeid for torsk hos Nofima og en reduksjon i bevilgningen til Marint verdiskapingsprogram på 34 mill. kr, noe som understreker at regjeringen Solberg ikke satser på fiskerinæringen.

Det har videre blitt kuttet i Mattilsynets arbeid med markedsadgang for norsk fisk, og man har skrinlagt en etterspurt økning av fiskerifradraget på 33 mill. kr, noe som innebærer en skatteskjerpelse for fiskerinæringen.

I tillegg foreslo Høyre og Fremskrittspartiet i statsbudsjettet å oppheve særregler for fiskeriindustrien når det gjelder permittering. Heldigvis bidro Kristelig Folkeparti og Venstre til at det ble rettet opp.

Men alt dette er uheldige signaler. Alt dette er signaler til de seriøse aktørene som ønsker å satse, og som ønsker å investere, og til unge mennesker som eventuelt vurderer å gå inn i denne næringen, om at regjeringen ikke er på deres lag. Det gir en betydelig mulighet for de useriøse aktørene til å komme inn og ta en del av markedet. Enda verre blir det når vi ser kutt i fiskerihavner og farleder, og når vi ser distriktpolitikken under ett – som vil kunne legge hele arbeidet under press, og legge et betydelig press på fiskerinæringen som sådan og de mange viktige foredlingsbedriftene som vi har langs kysten.

Så det er viktig å jobbe med tilsyn, men det er også viktig å jobbe for å styrke de seriøse aktørene, og der har regjeringen en lang vei å gå. Det er bra, mye av det som statsråden sier om Arbeidstilsynet, og det at man får jobbet effektivt, at man får vært ute der hverdagslivet og arbeidslivet utøves, og at man får tatt tak i problemer umiddelbart. Man må også styrke arbeidet for arbeidstakernes rettigheter og således fagforeningenes mulighet og evne til å ta tak i utfordrende situasjoner på sin arbeidsplass. Sånn kan vi drive et langt mer effektivt arbeid for å luke ut de useriøse. Men det beste arbeidet vi kan gjøre som storsamfunn, er å bidra til at de seriøse aktørene kan lykkes i mye sterkere grad. Det vil være et langt mer effektivt arbeid for å få slutt på dette svært uheldige fenomenet.

Pål Farstad (V) [09:28:57]: Om det ikke ble veldig mange innlegg i debatten, er jeg glad for de innleggene

som har vært, og for at man tverrpolitisk ser alvoret i situasjonen. Det synes jeg også er en styrke for det videre arbeid, og det burde også være det med tanke på departementet og statsrådets videre arbeid, naturligvis. Jeg er glad for signalet fra statsråden om at et holdningsskapende arbeid – gjerne som holdningskampanjer, en må gjerne forstå det slik – blir satt i gang og forsterket i forhold til slik det blir jobbet i dag, og at partene, bedriftene, ikke bare tilsynet, selvfølgelig blir involvert i et slikt holdningsskapende arbeid.

Samtidig vil jeg understreke veldig sterkt det som har vært sagt av flere – og som gjør det vanskelig å ta opp slike saker – at det store flertall, som jo er seriøse aktører som følger boka, ikke blir stigmatisert i en sak som denne, og at det videre arbeid med dette også avspeiler det.

Jeg vil avslutte med å ønske statsråden lykke til med arbeidet og at vi kan ha en god dialog om disse spørsmålene også i tiden framover.

Statsråd Robert Eriksson [09:31:01]: Takk nok en gang til interpellanten for å reise en viktig debatt om en viktig sektor – en viktig bransje – i vårt næringsliv og arbeidsliv. Takk også for de innleggene som har vært holdt her.

Jeg har lyst til bare å opplyse om en ting som jeg glemte i sted. Når det gjelder holdningsskapende arbeid, minner jeg om den brosjyren som ble utgitt i samarbeid med Fellesforbundet, Arbeidstilsynet og Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening i 2011, samtidig som tilsynet også i dag deltar i Fiskeriforvaltningens analysenettverk, et prosjekt som skal sikre tett samarbeid mellom departementer og etater for å bekjempe arbeidskriminalitet i næringen. Det betyr at her foregår det nå et fremoverlent arbeid på tvers, for å sikre økt kompetanse og forståelse for det utfordringsbildet og den realitet som er innenfor næringen. Det er helt avgjørende og utrolig viktig at man har den kompetansen når man målrettet skal gå inn i de bedriftene som synder mot norsk lovgivning, mot arbeidsmiljøloven.

Presidenten: Debatten i sak nr. 1 er dermed avsluttet.

Sak nr. 2 [09:32:25]

Innstilling frå justiskomiteen om lov om stans i utbetalinga av offentlege ytingar og barnebidrag når ein av foreldra har bortført eit barn til utlandet (Innst. 179 L (2013–2014), jf. Prop. 39 L (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Lene Vågslid (A) [09:33:16] (ordfører for saka): Eg vil starte med å takke komiteen for eit godt og viktig samarbeid i saka. Det er i alt vesentleg ein samla komité som står bak merknadene i saka. Det er ei viktig sak for justiskomiteen og å understreke at det er eit internasjonalt mål å leggje til rette for tilbakeføring av bortførte barn, og ikkje minst forebygginge at det skjer.

Før eg går direkte til lovforslaget, vil eg kort vise til andre tiltak som er sette i verk mot barnebortføring dei seinare åra. Eg meiner det er viktig, då eg har ein følelse av at enkelte ynskjer å framstille den politiske historia noko annleis enn slik ho faktisk er.

For Arbeidarpartiet var det svært viktig at me fekk skjerpna straffene og utvida straffeansvaret ved internasjonal barnebortføring. At me fekk til å kurse politifolk, dommarar og advokatar med spesialkompetanse til å arbeide særskilt med internasjonal barnebortføring, var utruleg viktig. Dette var eit viktig bidrag til raskare løysingar av desse vanskelege sakene. Det blei òg etablert ei eiga web-side om barnebortføring, med viktig informasjon til foreldre. Her finn ein òg ei oversikt over kompetente advokatar. Under den raud-grøne regjeringa blei det òg peikt ut to kontaktdommarar og éin kontaktperson i påtalemakta som skulle hjelpe dei det gjaldt, med rettleiing. I tillegg har ein fått til å samle søknader om retts hjelp hjå Fylkesmannen i Oslo og Akershus for å sikre likebehandling og betre kompetanse og for å bidra til at desse sakene blei behandla raskare. Fleire viktige grep blei tekne.

Inntrykket som regjeringa har forsøkt å skape i den saka me behandlar i dag, er at den førre regjeringa nærmast susla rundt i fire år med å lage ein proposisjon som langt frå var fullgod. Det meiner eg er urimeleg. Eg ynskjer å grunnegje det vidare: Det var viktig for Arbeidarpartiet og den raud-grøne regjeringa å setje i verk stans i utbetalingar av ytingar og bidrag når ein av foreldra hadde bortført eit barn til utlandet. Derfor fremma den raud-grøne regjeringa Prop. 200 L for 2012–2013, som den noverande regjeringa trekte tilbake. Det var på tide å få ein slik proposisjon då han blei lagd fram. Men så seier statsråd Eriksson – seinast til Dagbladet i går – at denne proposisjonen var langt frå fullgod. Så får me Prop. 39 L for 2013–2014, som me behandlar her i dag, der ein innleiingsvis seier at han «i det vesentlege» svarar til Prop. 200 L. Dette samsvarar dårleg. Det er i realiteten éi endring i proposisjonen, som òg statsråd Eriksson svarar i brevet til justiskomiteen:

«Ulikheten mellom proposisjonene» – Prop. 200 L og den nye, Prop. 39 L – gjelder (...) for tiden etter at barnet har fylt 16 år, i de tilfeller der bortførings-situasjonen ikke er løst ved tilbakeføring av barnet eller på annen måte.»

Endringa som regjeringa la opp til, ville ha ført til at barnet mista bidragspengane sine etter fylte 16 år. Så kom statsråden – etter ei nærmare vurdering – fram til at ein skulle gå tilbake på dette og føreslå det same som Stoltenberg II, at barnet skulle få pengane sine òg i tida mellom 16 og 18 år. Eg synest det vitnar om eit forsøk på å ville stå fram som handlekraftig, utan at ein faktisk er det, når realiteten i saka i dag er at ein har brukt eit halvt år på å endre eitt ord. Eg gjentek det som står innleiingsvis, og

som ein samla justiskomite står bak i form av ein merknad, at lovforslaget me behandlar i dag, «svarar i det vesentlege til (...) Prop. 200 L (2012–2013), som vart lagt fram av regjeringa Stoltenberg II».

Som ordfører for saka vil eg òg framheve merknaden frå komiteen når det gjeld kor tilgjengeleg proposisjonen er. Det var ikkje enkelt for komiteen å lese at det låg realitetsendringar i § 11. Derfor håpar eg at regjeringa og statsråden merkar seg merknaden frå komiteen om at det var «utfordrande» å bli gjort «merksam på dei faktiske endringane det vil medføre».

Når det er sagt, er eg veldig glad for at det er ein samla komité som foreslår at § 11 blir endra til å lyde slik som i forslaget frå Stoltenberg II-regjeringa. Då hindrar me at stans i offentlege ytingar og barnebidrag rammar barnet, som allereie er ramma nok som det er. Eg vil elles vise til at det er ein samla justiskomite som fremmar eit forslag om dette, og at proposisjonen no – om mogleg – i vesentleg grad svarar endå meir til Prop. 200 L, som Stoltenberg II-regjeringa fremma.

Eg vil igjen takke komiteen – som sagt – for eit godt samarbeid. Eg synest det er ei viktig sak me behandlar i dag – det er viktig for meg å understreke det – eg synest berre det er utruleg synd at me måtte vente eit halvt år på å gjere det.

Anders B. Werp (H) [09:38:38]: Jeg er helt enig med foregående taler i at det er en viktig proposisjon som nå fremmes fra regjeringens side.

Økt internasjonalisering innebærer bl.a. at tallet på internasjonale familier med barn øker, og i noen av disse familiene blir konflikten så stor at en av foreldrene velger å ta med seg barnet eller barna til utlandet, da ofte til sitt eget hjemland.

Til tross for at det finnes internasjonale avtaler som skal sikre at barna føres tilbake til landet de bodde i før bortføringen, og at konflikter mellom foreldrene skal løses i rettsapparatet i dette landet, har det dessverre vist seg at det internasjonale samarbeidet ikke har vært nok til å sikre at slike saker løses innen rimelig tid.

Regjeringen trakk Prop. 200 L tilbake for å vurdere om det var mulig å få med andre og flere tiltak som kunne framskynde tilbakeføring av barn som ble bortført. Blant annet ville regjeringen vurdere om en kunne ta beslag i bortførers formue her i Norge. Regjeringen ønsket med andre ord å signalisere at vi vil om mulig gå enda lenger for å ivareta en svært sårbar gruppes interesser på best mulig måte. Regjeringspartiene mener det er en god investering å vurdere dette grundig og godt, slik at vi får med oss alle elementene.

Etter dagens regler har barnebortføring i seg selv ikke noe å si for utbetaling av offentlige ytelser eller innkreving og utbetaling av barnebidrag. Utbetaling av ytelser og bidrag til den av foreldrene som har tatt med seg barn til utlandet i strid med foreldreansvaret, blir opplevd som offentlig finansiering og legitimering av den ulovlige handlingen. Derfor er det viktig å få synliggjort at det er det motsatte Stortinget i dag ønsker.

Jeg vil også peke på den mulige forebyggende effekten

Høyre – og jeg er helt sikker på alle partier – håper vi får til ved å vedta denne proposisjonen her i dag. De foreldrene som er i en så opprivende situasjon som vi her snakker om, handler slett ikke alltid rasjonelt, men da vil jeg påpeke at det er grunn til å kunne håpe at i noen tilfeller, iallfall, kan de lovvedtakene vi fatter i dag, bidra til å redusere antall barnebortføringer. Jeg merker meg med betydelig interesse og vil også peke spesielt på det som ligger i saken om evaluering av effektene etter tre år, slik at Stortinget på nytt kan komme tilbake og se om vi kan iverksette ytterligere tiltak for disse barna og – jeg vil si – hele familiene som er berørt av disse følsomme sakene.

Erlend Wiborg (FrP) [09:42:04]: Som saksordføreren var inne på, er det en viktig sak vi behandler her i dag, og det er også en sak som har vært etterlyst i mange, mange år. Hvert eneste år bortføres mange barn ulovlig fra Norge, bare i 2013 var det hele 74 barn som ble bortført fra Norge, og 29 barn ble også ulovlig bortført inn til Norge. Dessverre er det en ny rekord i antall bortføringer. Dette medfører ofte betydelige traumer, tapt skolegang og ofte en ikke forsvarlig oppvekst for de sårbare barna. Samtidig sitter den som har det rettmessige foreldreansvaret, igjen i Norge med et enormt savn, redsel og en følelse av maktesløshet.

Jeg tror vi alle er enige om at disse sakene ikke er enkle å løse. Det har også historien vist, og det har vært gjort mye arbeid. Men selv om det ikke er enkelt å løse dem, er det viktig at vi ikke sitter stilltiende og lukker øynene, men bruker de virkemidlene vi faktisk har. Da synes jeg det er spesielt at rød-grønne representanter og den rød-grønne regjeringen vi hadde, snakket og lovet uten å gjøre noe med saken.

Det er ett viktig grep vi kan ta i dag, og det er å stoppe pengestrømmen av offentlige ytelser og barnebidrag til den som bortfører barnet. Jeg tror de fleste av oss har null forståelse for at man skal måtte betale barnebidrag, og at skattebetalerne skal betale offentlige ytelser til en forelder som ulovlig har bortført et barn. Dette kan faktisk være med og bidra til å finansiere bortføringen, og også bidra til at bortføreren har økonomi til fortsatt å holde barna ulovlig i utlandet. Det har ikke vært mangel på statsråder, heller, som har lovet å ta tak i denne utfordringen.

Under de rød-grønne har vi hatt nesten en dobling i barnebortføringssaker til utlandet. I 2005 var tallet 42 barn og 27 saker, mens det i 2013 var nesten doblet til 74 barn og 50 saker. Jeg synes det er underlig at man har sittet stilltiende og sett på dette uten å stoppe pengestrømmen. Helt stilltiende har man riktignok ikke vært, for – som jeg har vært inne på – det har vært lovnader, og det har også vært forslag fra bl.a. Fremskrittspartiet, som har blitt avvist. Etter mye press sendte den rød-grønne regjeringen saken ut på høring i 2009. Da var det mange som håpet at nå skulle det endelig skje noe. Men utfordringen var at selv om saken ble sendt på høring i 2009, tok det nesten fire år før det faktisk skjedde noe. Da, midt i et valgår, fremmet de rød-grønne forslag om å gjøre noe med saken.

Det er oppsiktsvekkende at representanter fra Arbeiderpartiet ikke ser forskjellen på disse to forslagene, for forslaget fra de rød-grønne og Stoltenberg-regjeringen gikk

på at man *kan* stoppe utbetalingene. Det nye forslaget nå fra regjeringen er at man *skal* stoppe. Det har vært litt kritikk på at man har brukt lang tid på det. De rød-grønne brukte åtte år på ikke å få det på plass, den nye regjeringen bruker nå fem–seks måneder på å få det på plass, og vi sier at hovedregelen er at man *skal* stoppe utbetalingene.

Jeg tror alle her i denne salen er enige om at det er flere grep vi må ta for å forhindre barnebortføring, og da er jeg glad for at regjeringen har varslet at de går gjennom og ser på alle mulige virkemidler man kan iverksette. Men i dag setter vi et punktum for løftebrudd i lovnader om stopp i utbetalinger, for i dag fatter vi faktisk det ordentlige vedtaket om at utbetalingene skal, som hovedregel, stoppes.

Karin Andersen (SV) [09:46:31]: Barnebortføring er svært alvorlig. Det er heller ikke noe nytt, det har foregått i all tid, men det er klart at dess flere som flytter og stifter familie over grensene, dess flere slike vanskelige situasjoner kan oppstå.

Mange av oss har vært engasjert i dette lenge, og som det ble sagt av representanten Lene Vågslid fra Arbeiderpartiet, er det mange tiltak som er satt i gang, men det er også mange vurderinger som må gjøres i disse sakene for ikke å ramme barna. Det er viktig. Derfor må jeg si at jeg var av de som nesten ble sjokkert da regjeringen trakk tilbake denne proposisjonen, for den var veldig godt gjennomarbeidet. Om det var slik at det bare var ett ord som skulle forandres, kunne vi fint ha funnet en enighet om det i Stortinget hvis man hadde ment at dette hastet og var viktig. Derfor var jeg veldig sjokkert da regjeringen gjorde det, og enda mer sjokkert da jeg så hva det var de la fram, som faktisk ikke var noe særlig forskjellig, og der man til og med nå under behandlingen i Stortinget igjen har måttet gjøre en endring på det fordi det ikke holdt mål.

Jeg vil anbefale de representantene som mener at denne saken er viktig, nå snart å legge fra seg denne retorikken rundt behandlingen av denne saken. Det er jo et faktum at det er den regjeringen som sitter nå, som har ansvaret, og det første de gjorde, var altså å trekke tilbake det lovforslaget vi kunne ha behandlet umiddelbart og funnet en god løsning på der og da. Jeg vil anbefale regjeringen i framtida å tenke litt mer slik, for disse sakene er ikke de sakene vi er uenige om. Det er ikke noen uenighet, det er bare viktig at vi finner de løsningene som gjør at vi ikke rammer barna. Det er nettopp det denne runden i Stortinget har gått på nå, at vi har funnet noen andre løsninger som ikke rammer barna.

Så til noe av det som ble sagt av representanten Wiborg fra Fremskrittspartiet. Det høres ut som om det bare er norske foreldre eller norske barn som utsettes for dette. Men som han sa i sitt innlegg, er det også utenlandske barn eller andre barn som blir hentet til Norge, der vi har et ansvar for å samarbeide for å løse de sakene. Det er foreldre som sitter i andre land også som kan ha det like vondt som norske foreldre. Dette er ikke en situasjon der vi snakker om at det bare er norske foreldre som er glad i ungene sine og er opptatt av dem. Jeg tror vi får snakke om dette på en måte som viser at vi forstår at foreldre fra alle kultu-

rer og alle land kan være like gode foreldre og ha like stor interesse for sine barn.

Så tror jeg også vi må se i øynene at vi også må lete etter mange andre nye grep for å hjelpe på dette. Da er vel det beste vi kan gjøre for de foreldrene som bor her i landet, å se om vi kan styrke familievernet og treffe tiltak som gjør at vi kan hjelpe foreldrene med å løse disse konfliktene på forhånd.

SV har gjennom mange år tatt til orde for å se om vi kunne få på plass en ordning med en internasjonal avdeling av barnevernet. Det har vi ikke gått videre med, fordi vi ser at det er veldig komplisert. Da kan man tenke seg at andre land også vil ha tilsvarende ordninger og vil komme til Norge for å ordne opp. Men det er klart det er veldig vanskelig å vite at det er barn som vi har ansvaret for som vi ikke er i stand til å hjelpe i en veldig vanskelig situasjon når de er tatt med ut av landet.

Jeg vil derfor oppfordre statsråden til å være med på å lete etter flere gode tiltak som gjør at vi både kan bistå med å forsøke å løse disse konfliktene på en bedre måte mens folk er i landet, og finne fram til et internasjonalt samarbeid om disse sakene. Her er det én interesse vi må ha for øye, og det er å verge disse barna – enten det er barn som er bortført fra Norge, eller det er barn som er bortført til Norge. Det er barnas interesser vi skal ivareta.

Statsråd Robert Eriksson [09:51:50]: Vi behandler en viktig sak i Stortinget i dag – en sak der det uansett ikke finnes vinnere, men bare tapere. Vi kan alle sammen tenke oss den forferdelse det er, det sjokket det er, om man våkner opp en morgen eller kommer hjem en søndagskveld og skulle ha mottatt sitt barn og barnet ikke kommer. Man vet ikke hvor barnet er, og begynner å etterlyse det, men det er ingen som kan hjelpe deg umiddelbart. Da må en føle seg maktesløs. Jeg er enig med representanten Andersen – følelsen hos de foreldrene er like ille om de våkner opp i Polen eller i Oslo.

Uansett, den største taperen er barnet som har blitt bortført, som ikke har muligheten til å forsvare seg og kanskje ikke har muligheten til å skjønne hva som foregår. Derfor er det viktig at man får på plass et godt regelverk, som gjør at man stanser bidrag. Det oppfattes som svært urimelig og urettferdig at man skal betale bidrag når barn blir bortført.

Jeg er glad for dette vedtaket som fattes i Stortinget i dag. Det er et historisk vedtak. Vi er det første landet i verden som innfører slike virkemidler i vårt rettssystem – det første landet i verden! Vi går foran og gjør nybrottsarbeid. Det er jeg svært glad for, og det viser at et samlet storting tar denne typen saker svært alvorlig.

Så har jeg lyst til å kommentere kort den retorikken som har vært. Jeg skal være åpen og ærlig om grunnen til at jeg trakk tilbake dette forslaget. Det var etter mitt engasjement for disse barna i åtte år på Stortinget knyttet til spørsmålet: Er det noe mer vi kan gjøre? Da jeg gikk til fagpersonene i departementet og begynte å spørre: Hva betyr dette lovforslaget som foreligger, i praksis? Det kom et klart svar tilbake om at det er ingen hovedregel nå som tilsier at det blir stans i ytelsene, men det skal vurderes, og ytelsene kan stanses etter nærmere vurderinger. Etter å ha sett sakene

som har versert i media den senere tiden, fra Nordland og Nord-Trøndelag, har jeg ikke hatt samvittighet til å ha et system der det i det ene tilfellet har blitt stans i bidragene, mens det i det andre ikke har blitt det. Da tenker jeg som så at vi må sørge for å gå igjennom reglene for å se om det er ytterligere forhold som kan ligge i lovproposisjonen. Representanten fra Høyre var inne på at man også kan tilbakeholde formue. Det var en av de viktige tingene vi så videre på. Men det krevde også kompliserte juridiske utredninger, som gjorde at jeg valgte å jobbe videre parallelt.

Jeg tar imot invitasjonen fra representanten Andersen. Jeg ser hver eneste dag etter gode tiltak for å forhindre at barn blir bortført, og også tiltak når det gjelder internasjonalt samarbeid. Det tror jeg er helt nødvendig og viktig. Det er også viktig hele tiden å se på andre tiltak som kan iverksettes.

Derfor var det viktig også for meg å sørge for at vi fikk trukket tilbake proposisjonen, tenkt oss om og laget en god lov som gjorde at man nå stopper barnebidrag – at hovedregelen blir «skal». Dette kan i større grad bidra til at det blir samarbeid mellom foreldrene, kontakt mellom foreldrene og tilbakeføring av barn – i dette tilfellet – til Norge. Det er jeg svært opptatt av, og det synes jeg er svært viktig og svært riktig.

Så er det ikke sånn at vi brukte fem måneder på ett ord. For å være pinlig nøyaktig tok det 121 dager fra jeg kom inn i regjeringsbygget, til saken var levert på Slottet, overlevert Stortinget. Det er ikke fem måneder. Men la oss holde det utenom. La oss være stolte av at vi gjør et viktig vedtak for mange barn i en vanskelig sak.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Lene Vågslid (A) [09:57:15]: Til forskjell fra forslaget fra dåverande arbeidsminister Anniken Huitfeldt var arbeidsminister Erikssons forslag til Stortinget opphavleg at barn skulle miste bidragspengar etter fylte 16 år i dei tilfella der bortføringssituasjonen ikkje var løyst. No har heldigvis alle partia, inkludert Høgre og Framstegspartiet, sagt nei til denne svekkinga av barns rettar som det hadde vore.

Eg lurar på kva som var statsråden si opphavlege vurdering. Kan statsråden forklare kva som var hans fyrste vurdering som førte til at han i proposisjonen faktisk føreslo at barna skal miste bidragspengar når dei er mellom 16 og 18 år? Såg ikkje statsråden òg ved den fyrste vurderinga at eit slikt forslag ville straffe barna?

Statsråd Robert Eriksson [09:58:02]: Det er et meget godt spørsmål som kommer fra representanten Vågslid, og hun skal få et meget uvanlig, ærlig svar på spørsmålet. Det er rett og slett at det aldri var vår hensikt å redusere til 16 år. Det var rett og slett en glipp som skjedde, som jeg tar det hele og fulle ansvaret for. Og når det skjer en glipp i en sak som leveres til Stortinget, mener jeg også det er min plikt å rette opp den glippen. Det ble gjort. Det brevet ble sendt over til komiteen, og komiteen – og et samlet storting – har forholdt seg til det og rettet opp dette. Jeg er svært glad og fornøyd med den opprettingen.

Lene Vågslid (A) [09:58:45]: Eg set stor pris på det ærlege svaret frå statsråden.

Då blir mitt oppfølgingsspørsmål: Meiner statsråden at Prop. 200 L for 2012–2013 «langt fra var fullgod», slik han uttalte til Dagbladet i går, mens den proposisjonen me behandlar i dag, er god?

Statsråd Robert Eriksson [09:59:07]: Mitt svar er ja, og jeg skal begrunne det.

Mitt svar er ja fordi det var ikke fullgodt, da man kunne komme i en situasjon der man skulle vurdere om man kunne stanse bidrag, der man kunne få ulike resultater i ulike deler av landet, og der man ikke hadde en klar hovedregel for hvordan man skulle håndtere dette. Jeg mener Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen la frem er en bedre lovproposisjon, en bedre lovtekst, som dette Stortinget i dag vedtar, ved at hovedregelen nå er at bidraget skal stoppes ved barne bortføring. Man har lagt til grunn at man også får mer lik behandling rundt omkring i landet, og man slipper den store skjønnsvurderingen som kan skape ulikheter. Så jeg mener – ja, det er en vesentlig innstramming. Det er en vesentlig forskjell på ordene «kan» og «skal».

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på 3 minutter.

Lene Vågslid (A) [10:00:35]: Eg ynskjer òg berre å kommentere nokon av innspela som er komne i debatten. Det er mogleg at representanten Wiborg ikkje var i salen under mitt innlegg. Eg starta saksordførarinlegget mitt med å vise til ein del av dei tiltaka som ein har sett i verk dei seinare åra for å forhindre og førebygge barne bortføring. Det har òg vore tiltak som det har vore tverrpolitisk einigheit om, og som eg meiner har vore viktige.

Eg sa òg at då Stoltenberg II-regjeringa fremja Prop. 200 L for 2012–2013, meiner eg òg at det var på tide. Så vil eg understreke det representanten Karin Andersen seier om at dei endringane som ein no viser til, som me er heilt einige i, kunne ha vore løyste fint på ein annan måte. Eg er veldig einig i det statsråd Eriksson sa i starten på innlegget sitt – i forhold til kor alvorleg denne saken er, i forhold til kven saken handlar om, og når Høgre og Framstegspartiet i opposisjon faktisk meinte at me bruka lang tid på å fremme den proposisjonen me fremma. Då hadde eg kanskje heller sett at ein hadde funne ein annan måte å endre det ordet på i den proposisjonen me behandlar i dag, enn å utsetje saken i nesten eit halvt år.

Eg er òg litt spørjande til diskusjonen om «bør» og «kan». Det er jo slik i proposisjonen som ligg i dag òg, at det er ein del unntak frå hovudregelen. Det var det òg i den førre proposisjonen. Eg trur ikkje statsråden meiner at det ikkje skal vere individuelle vurderingar. Det er eg heilt sikker på at han meiner, for det står òg i proposisjonen. Så mi oppfatning er at den nyansen ikkje har spesielt stor betydning, i alle fall ikkje stor nok betydning til at komiteens medlemmer frå Høgre og Framstegspartiet har bruka tid på å skrive merknadar om det, for det står ikkje ein plass i merknadane at dette er ei vesentleg endring. Det hadde eg i så fall forventa at det hadde gjort. Det som står, som heile ko-

miteen er samla om, er at proposisjonen i dag i det vesentlege svarar til proposisjonen frå Stoltenberg II-regjeringa. Det er eg glad for, for eg meiner det var ein god proposisjon. Eg er heilt einig med statsråden i at det me behandlar i dag, er veldig viktig. Eg synest som sagt berre det er synd at me måtte vente til no med å gjere det.

Hadia Tajik (A) [10:03:15] (leiar for komiteen): Eg vil gjerne respondera på nokre av dei tinga som er sagde i debatten. Representanten Werp og statsråden sa at regjeringa trakk tilbake den førre regjeringa sin proposisjon for å vurdere fleire tiltak, og då vil eg påpeika at det ikkje er noko i vegen for å fremja ein eigen proposisjon med ytterlegare tiltak, t.d. knytt til det med å ta beslag i bortføraren sin formue og andre ting ein meiner kunne ha vore fornuftig. Men i staden sette ein på vent dei endringane som kunne ha tredd i kraft allereie frå 1. januar i år, sånn at dei tidlegast kan setjast i kraft nesten eit halvt år seinare.

Representanten Wiborg seier at den førre regjeringa snakka og lovde, men ikkje gjorde nokon ting. Det er ikkje riktig. Det vart tatt ei rekkje initiativ, m.a. at påtalestyresmakta har fått ei styrkt rolle med å rettleia dei det gjeld. Ein har sørgt for å kursa både politifolk, dommarar og advokatar til å jobba særskilt med internasjonal barne bortføring. Det er nokre eksempel. Fleire finnast. Eg er sikker på at representanten Wiborg kan orientera seg i det viss han vil.

Så har det vore ein del diskusjon knytt til omgrepa «skal» og «kan» i § 7. I det den førre regjeringa la fram, hadde ein altså ein kan-regel som hadde vilkår knytt til seg – vilkår for at vurderinga skal verta oppfylt. Den regjeringa me har no, har lovteknisk endra § 7, sånn at me no har ein hovudregel først, og så har ein unntaka oppstilt etterpå. Unntaka knyter seg til at det ikkje skal vera ei etter måten stor belastning i ein konkret situasjon, og at ein del av vurderinga av storleiken på belastninga skal vera barnet sin moglegheit til tilbakeføring og risiko for skade på barn og bortfører. Då vil eg understreka at dei unntaka som dei her stiller opp etter skal-regelen, er dei same vilkåra som var der for kan-regelen. Det er det som er interessante her, for det betyr at ein då lovteknisk har endra innrettinga på paragrafen, men realiteten i vurderinga er akkurat den same. Det er vanskeleg å tenkja seg nokon praktiske eksempel der resultatet av ei sånn juridisk vurdering vil vera annleis frå det eine forslaget til det andre. Eg vil gjerne utfordra både representanten Werp, representanten Wiborg og statsråden sjølv til å gje eksempel, der dei kan tenkja seg at den reelle avgjerda vil verta annleis. Det er ein lovteknisk forskjell, det er ingen realitetsforskjell. Eg håpar at statsråden tek innover seg at dei 121 dagane hans, då han har tenkt på dette eine ordet og lovteknisk endra innrettinga på denne paragrafen, har hatt store konsekvensar for ungar som har vorte bortførte, fordi det har vorte utsett at loven skal ta til å gjelda. Eg er overraska over at statsråden er villig til å gjera dette berre for å stå fram som handlekraftig.

Erlend Wiborg (FrP) [10:06:23]: Jeg skal bare kommentere et par ting som har blitt sagt. Det har jo blitt sagt fra flere rød-grønne her i dag at alle er enig. Og, ja: I dag

er alle enig, og vi får et samlet vedtak i dag. Representanten Tajik var også, helt på slutten, innom det at regjeringen nå brukte 121 dager på å gå gjennom dette for å stramme det ytterligere inn, og at man i den perioden kunne ha hjulpet flere barn. Ja, det er jo også derfor regjeringen viser sin utålmodighet, for som statsråden var innom, er det flere områder vi ønsker å se på, bl.a. akkurat det med å beslaglegge formue. Men da det krever mer tid å få gått grundig gjennom, mente vi det var viktig i hvert fall å få gjennomført det vi kan gjennomføre nå med en gang.

Så har man hatt den debatten, som også har vært i media, med «kan» og «skal». Jeg tror de fleste ser at det er en vesensforskjell på om man kan stoppe en utbetaling eller om man skal stoppe en utbetaling. Hvis det er sånn at alle er enige i det, lurer jeg litt på hvorfor man ikke rett og slett, da Stoltenberg-regjeringen la frem forslaget, var helt klar på at man skal stoppe utbetalingene, noe man ikke valgte å foreslå.

Jeg betviler ikke at det er mange – også her i dag – som har et bredt og brennende engasjement for denne saken. Men hvis man har et brennende engasjement for denne saken, synes jeg det er meget underlig at man satt åtte år i regjering uten å gjøre noe med disse pengeutbetalingene. Det er spesielt underlig at man, da saken var på høring i 2009, ventet fire år – helt til valgåret – med å fremme et forslag som man heller ikke rakk å få behandlet. Så handlekraften synes jeg ikke har vært mye å skryte av, og da er jeg glad for at vi nå etter 121 dager får gjennomført dette og holder det vi lover, og også det vi kjempet for i opposisjon.

Karin Andersen (SV) [10:08:42]: Jeg synes nesten det er direkte pinlig å høre innleggene fra Fremskrittspartiet som kun er opptatt av hvem som gjorde hva når. Poenget er at vi nå har en lov som juridisk sett, praktisk, ikke er annerledes enn den vi la fram. For vurderingstemaene er de samme. Det som er forandret, er at det er en paragraf som regjeringen nå har lagt fram, som vi har vært nødt til å forandre i Stortinget. Statsråden skal ha all ære for at han er helt ærlig og sier at den ikke ble bra nok. Så poenget her er ikke hva vi fra de rød-grønne partiene gjør, det er hva Fremskrittspartiet velger å legge vekt på i denne saken. Og det er å være bare opptatt av seg sjøl og at de skulle være handlekraftige når de kom i regjering. Handlekraften gikk jo ut på å forsinke saken og å legge fram en sak som måtte forandres i Stortinget. Nå synes jeg man kan slutte med dette gnålet, for å si det rett ut. Det er sikkert ikke er parlamentarisk uttrykk, men jeg begynner å bli lei.

Så var representanten Vågslid oppe og sa noe som var uhyre viktig, og som jeg også tror at statsråden er enig i og ser nytten av. Vi som har jobbet med saker med vanskeligstilte barn, enten det er barnevern eller barne bortføring – og ofte er jo dette samme saker – har etter hvert sett og blitt klar over hvor lite opplæring det er i de ulike fagprofesjonene i å snakke med barn i krise og med foreldre i krise. Noen av dem som har hatt best opplæring i dette, er faktisk helsepersonell. Men når det gjelder opplæring for lærere, barnehagelærere, barnevern, politi, alle de faginstansene som kommer i kontakt med familier i krise, bør de også få god opplæring i å snakke med barnet. For ofte kan barnet

gi noen signaler som det er uhyre viktig å fange opp, som foreldrene sjøl ikke vil gi, og som kan gjøre at man kan komme barnet til unnsetning i tide, men også kanskje klare å være mer – for å si det sånn – i nærheten av det som er problemet når de fagpersonene dette gjelder, skal samtale med foreldrene.

Derfor er det uhyre viktig at vi nå kan se på utdanningen til alle fagprofesjonene – grunnutdanningen, men også tilby god etterutdanning og skoling i hvordan man skal snakke med barn. Nå har vi også grunnlovfestet barns rettigheter til å bli hørt i saker som angår dem, og saker som berører dem. For å si det sånn: I noen saker kan dette faktisk praktisk bety at man kan løse disse sakene til barnets beste på et langt tidligere tidspunkt.

Presidenten: Presidenten vil bemerke at representanten har helt rett, «gnål» er utenfor den parlamentariske språkbruken, selv om man er lei av å høre på andre.

Statsråd Robert Eriksson [10:12:00]: Jeg synes det er ganske interessant å høre debatten, spesielt med tanke på det første innlegget fra saksordføreren. La oss legge bort retorikken og kranglingen om de små tingene og se på hva vi egentlig gjør, og at det er gjort mye viktig og bra arbeid fra denne salen for å forhindre barne bortføring. Men hvem er det som fortsetter retorikken, som i innlegg etter innlegg er opptatt av 121 dager? Det er i hvert fall ikke regjeringspartiene.

I tillegg kan jeg ikke la være å ta følgende digresjon: Som jeg sa i mitt hovedinnlegg, har jeg ikke brukt 121 dager til å tenke på ett ord. Jeg sa også at vi vurderte hvordan vi kan stramme inn på andre ting, men kom til at det krevdes mer og lengre utredninger, samtidig som det er en klar forskjell i loven med tanke på hovedregelen om at barnebidrag nå skal stoppes.

Så var representanten Andersen selv inne på at fordi det kreves mange og vanskelige vurderinger i sånne saker, skal en da ta seg tid til de mange og vanskelige vurderingene. Det var også begrunnelsen til de forrige regjeringspartiene for at det tok fire år – over 1 400 dager – fra høringssvarene kom, til proposisjonen ble levert. Så får man kritikk for at man også vurderte andre sider på 121 dager. Det blir for meg å drive retorikken og det spillet som saksordføreren i utgangspunktet sa man ikke skulle gjøre, videre. Og det blir for meg litt uforståelig å skjønne den kritikken, og jeg klarer heller ikke å ta den alvorlig inn over meg.

Det jeg derimot synes vi skal glede oss over i dag, er at Stortinget gjør et viktig vedtak, at vi er det første landet i verden med et samlet storting som vedtar klare lov-messige regler for hvordan man skal håndtere velferdsytelser og barnebidrag ved bortføring av barn fra Norge. Vi er det første landet i verden der et enstemmig storting forsøker å legge til rette for et klarere lovverk for å sikre at flere barn kan komme tilbake dit de rettmessig hører hjemme. La oss ha fokus på dem som er de største taperne – nemlig barna – i denne saken, og ikke vilkårene i en forskrift.

Anders B. Werp (H) [10:15:08]: Jeg merker meg at det er et forsøk på historieskriving fra talerstolen her i dag.

Det synes jeg er sterkt beklagelig. Det er altså ikke slik at dette temaet ble satt på dagsordenen i 2005 eller i 2009 eller i 2013 eller i 2014. Vi som har fulgt med på dette temaet med sterk interesse, vet at dette har vært på dagsordenen i flere tiår og med økende intensitet. Så begynner man å telle dager. Jeg synes det er trist, og jeg trenger ikke å minne de rød-grønne på at de hadde makten i under 3 000 dager uten at det kom noen ting fram til endelig vedtak her i salen.

Saken startet ikke i 2005. Da var det tverrpolitisk engasjement i denne saken. Hvis man ser i protokollene, ser man at det er presentert representantforslag med representanter fra Høyre, Kristelig Folkeparti, SV og flere partier sammen som har prøvd å løse denne saken for over ti år siden. Så står vi her i dag, ved mål. Vi har samlet oss om et vedtak som løser – løser er nok å ta i for mye – men det er et bidrag til å kunne dempe et virkelig alvorlig problem for dem som rammes og får det vanskelig. La oss legge polemikken til side. Jeg støtter statsråden – la oss heller glede oss.

Jeg er også enig i veldig mye av det representanten Andersen sier, på den samme linjen – la oss heller nå se framover. Hvis man er opptatt av historieskriving, ja, så skal vi fra Høyre bidra til den og virkelig nyansere det inntrykket noen forsøker å skape fra talerstolen her i dag. Men jeg synes ikke verken stedet, tiden eller saken berettiger det.

Lene Vågslid (A) [10:17:39]: Eg skal gjere eit forsøk til på å grunngje kritikken min og kvifor eg på det sterkaste vil understreke at dette ikkje handlar om retorikk.

For å gjenta: Det regjeringa oppnådde med å trekkje proposisjonen og fremje han på nytt, var m.a. at ein måtte trekkje eit forslag. Eg meiner det er flott at statsråden innrømmer at det som låg i saka, var ein glipp. Men det var ein alvorleg glipp. Så når statsråden seier at me skal bry oss om barna og ikkje om vilkår i ei forskrift, er eg som saksordførar for denne innstillinga ueinig i at me kan seie det så enkelt. For den glippen som komiteen oppdaga, ville fått praktiske konsekvensar for barna. Derfor er komitéarbeid viktig. Men det blir understreka i merknadane frå ein samla justiskomité til regjeringa at tilgjengelegheita i saka var for dårleg, og eg meiner at det var ein alvorleg glipp.

Så vil eg gje statsråden ros for at han seier det akkurat som det er. Men i mitt saksordførarinlegg peika eg spesielt på det faktum at komiteen bruka ganske lang tid på å oppdage glippen som ville fått økonomiske konsekvensar for dei barna som me alle bryr oss om og snakkar om. Derfor meiner eg at det er viktig å få fram i Stortinget for meg som saksordførar.

Så er me tverrpolitisk glade for at saka blir vedteken. Eg vil be alle som eventuelt måtte vere interesserte, om å lese referatet etter denne debatten – det er ikkje Arbeidarpartiet som har snakka om talet på dagar, me er berre skuffa over at då ein trekte ein proposisjon med brask og bram, burde ein kanskje sett at det skulle kome meir enn det gjorde.

Men la det liggje, me gjer gode vedtak i dag. Me er einige i saka, men eg meiner at ein bør merke seg kritikken, som òg kjem frå komiteen, om den såkalla glippen. For det

er slik at forskrifter og paragrafar får betydning i folk sitt liv.

Hadia Tajik (A) [10:20:15]: Representanten Wiborg spurde i sitt innlegg om kvifor Stoltenberg-regjeringa ikkje gjorde noko med kan- og skal-regelen, viss det ikkje er nokon forskjell på dei. Svaret gjev seg eigentleg i utforminga av spørsmålet, nemlig at denne endringa ikkje utgjør nokon praktisk forskjell.

Representanten Wiborg sa òg i sitt innlegg at den nye regjeringa har stramma ytterlegare inn. Eg har bedt om dokumentasjon på at dei har stramma ytterlegare inn. Den dokumentasjonen har eg ikkje fått – dokumenter at denne endringa er ei reell innstramming.

Representanten sa at det er vesensforskjell på kan og skal, og påpeikte at det må jo alle forstå. Ja, språkleg sett er det vesensforskjell, og i daglegtalet er det vesensforskjell på desse omgrepa, men kva det betyr juridisk, avheng jo òg av resten av paragrafen. Det er veldig vanskeleg å sjå for seg at ein kan-regel med klare kriterium og ein skal-regel med klare unntak ikkje skal gje det same resultatet når resten av vurderingstemaet i paragrafen er akkurat det same.

Så vil eg understreka at eg ikkje er oppteken av historieskriving. Eg trur ikkje det er interessant i det heile teke. Det einaste som er interessant, og som er viktig, er verkelegheita til desse ungane, som har opplevd å verta bortførte, eller som måtte stå i fare for å verta bortførte. Eg meiner det er viktig at ein òg i framtida har eit veldig tydeleg politisk fokus på å utforma fleire tiltak som kan styrkja situasjonen til desse ungane, og hjelpa dei ut av den ekstreme og sårbara situasjonen som dei er sette i, heilt utan eiga skuld.

Men eg registrerer no at når me har ein diskusjon rundt om dei tiltaka som vert fremja, har nokon reell effekt eller ei, vert det av posisjonspartia karakterisert som retorikk. Me frå Arbeidarpartiet kjem likevel òg i framtida til å ha fokus på situasjonen til ungane, og fortsetja å fremja politiske tiltak på dette feltet.

Tor André Johnsen (FrP) [10:22:25]: Jeg må si at jeg ikke føler meg verken berørt eller truffet av kritikken fra SV om at dette er pinlig for Fremskrittspartiet. Dette er jo en meget god sak, det er en glad sak, det er en viktig sak, og jeg må si at den kritikken fra SV synes jeg er ulogisk.

Det som er i fokus her, er at vi får en automatikk i at man skal holde tilbake offentlig stønad, holde tilbake barnetrygd og den støtten. Det er veldig viktig. Man slipper da de typiske unntakene. Vi kan heller snu det på hodet – vi har snudd systemet litt på hodet. Det er bra, da får man en automatikk i «skal» istedenfor en automatikk i «kan».

Men husk på at det er barn vi snakker om her. Det er barn som skal være i fokus. For barn, og også for familien, er det traumatisk når barn blir tatt ut fra sitt hjem, der de tross alt har sitt nærmiljø med venner, familie, naboer, barnehage og skole, til et annet land. Da er det selvfølgelig viktig å ta grep der, så vi ikke stimulerer til barne bortføring. Det er også traumatisk for de foreldrene som sitter

igjen i Norge og betaler penger og bidrag til barn de dessverre ikke får se, til barn de dessverre ikke får delta i oppdragelsen av, til barn de dessverre ikke får være en del av oppveksten til.

Jeg synes dette er en god sak. Jeg synes kritikken blir litt unødvendig og litt urimelig. Jeg synes vi kan samle oss nå om å sørge for at vi kan jobbe for at færrest mulig barn blir tatt ut fra Norge og bortført til fremmede land.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Karin Andersen (SV) [10:24:04]: Dette siste innlegget viste jo at representanten Johnsen ikke har forstått proposisjonen – at vurderingstemaene nå er helt nøyaktig like, og at min kritikk gjaldt argumentasjonen her i salen og ikke saken. Saken er nøyaktig slik som den rød-grønne regjeringen la den fram, og vi kunne ha vedtatt den for lenge siden, hvis ikke regjeringen hadde trukket saken tilbake. Så dette er en sak som kommer fra den rød-grønne regjeringen. Den kom tilbake med to ord endret, men vurderingstemaene er helt like. Juridisk vil det stå helt likt, med en paragraf som Stortinget hadde måttet endre, fordi den ikke var gjennomarbeidet nok av statsråden fra Fremskrittspartiet.

Jeg syns at kritikken her i salen fra Fremskrittspartiet blir helt urimelig. Tvert imot er dette en sak SV har kjempet for i regjering og fått fram. Jeg er veldig glad for at vi vedtar den nå. Men det var ingen grunn til å ha denne ekstrarunden vi har måttet ha nå, for å få på plass en så viktig lov.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:25:06]

Interpellasjon fra representanten Anders Tyvand til kunnskapsministeren:

«Tidlig innsats er løsningen på mange av de store utfordringene i norsk skole. Frafall og behov for spesialundervisning kan forebygges de første skoleårene. Utfordringen er å fylle begrepet «tidlig innsats» med konkret innhold, og endre praksis i skolen. Den svenske regjeringen har nylig iverksatt et «lågstadielyft», hvor de bevilger 2 mrd. kroner til å utdanne flere grunnskolelærere, og til å øke kvaliteten i undervisningen gjennom mindre klasser. De innfører også et nytt kunnskapsmål: Alle elever skal i 1. klasse kunne lese og forstå enklere tekster. I Norge har Dovre kommune satt inn to lærere i hver klasse i 1. og 2. klasse, og i basisfagene helt opp til 7. klasse. Resultatene er overbevisende. Spesialundervisningen er kraftig redusert.

Vil statsråden være med på en målrettet satsing på tidlig innsats, med økt lærertetthet, kompetanseheving og klarere kunnskapsmål på de laveste trinnene i skolen?»

Anders Tyvand (KrF) [10:26:18]: Det er mye som er bra i den norske skolen. Tusenvis av lærere gjør en kjempe-

jobb hver eneste dag, og det er mange piler som peker i riktig retning.

Men selv om mye er bra, er det alltid ting som kan bli bedre, og vi må ta de utfordringene vi ser, på alvor. Da vil jeg spesielt peke på tre store utfordringer. For det første er frafallet i videregående opplæring for stort, og vi vet at elever med svak sosioøkonomisk bakgrunn, elever som har hatt dårlige resultater på lavere klassetrinn, gutter og elever med utenlandsk opprinnelse er overrepresentert i frafallsstatistikken.

Den andre store utfordringen er et økende behov for spesialundervisning. Det har i flere år vært et utdanningspolitisk mål at flest mulig elever skal få opplæring innenfor rammen av den ordinære undervisningen i et klassefelleskap. Men i dag er det om lag 51 000 elever i grunnskolen som har enkeltvedtak om spesialundervisning, og andelen har økt fra 6 pst. av elevene i skoleåret 2005–2006 til 8,3 pst. i dag. Det er økning på 38 pst. på 8 år. Disse tallene viser at det er for mange som i dag ikke har godt nok utbytte av den ordinære undervisningen. KS har gjennom et forskningsprosjekt forsøkt å finne årsakene til denne økningen. En av årsakene de peker på, er at mange skoler har kommet inn i en ond sirkel, der det er for lite ressurser til differensiering av den ordinære undervisningen, og at det fører til et økt behov for spesialundervisning, noe som igjen gir mindre ressurser til den ordinære undervisningen, som igjen gir større behov for spesialundervisning.

Den tredje store utfordringen er at altfor mange går ut av grunnskolen som funksjonelle analfabeter. For disse elevene har skolen sviktet. Lese- og skriveferdigheter er helt avgjørende for å kunne tilegne seg kunnskap og ferdigheter også i andre fag. For hver uke som går, vil den som er funksjonell analfabet, havne stadig lenger bak i løypa.

Dette er tre store utfordringer. Men hva er løsningen? Jeg tror ikke at det er bare ett enkelt svar på det spørsmålet. Men jeg tror at et av de viktigste svarene er tidlig innsats. Det er viktig å få elevene med fra starten av. Det er i de første årene at grunnlaget for videre læring og utvikling legges. Men tidlig innsats – hva er det? Det er viktig at dette begrepet fylles med konkret innhold. Det ble pekt på noen tiltak i stortingsmeldingen Tidlig innsats for livslang læring, som ble behandlet i 2007. Noen av tiltakene var språkstimulering i barnehagen, frukt og grønt i skolen, flere kartleggingsprøver og flere skoletimer for de yngste elevene. Intensjonene var gode, men resultatene har dessverre uteblitt. Nå mener jeg at vi må se oss om etter nye tiltak som kan ha større effekt.

Jeg mener at ett slikt tiltak kan være å øke lærertettheten på de laveste klassetrinnene. Dette kan en enten gjøre ved å sette et tak på gruppestørrelse, slik at det blir færre elever inne i klasserommet samtidig, eller ved å innføre et tolærersystem, der lærerne jobber sammen to og to. Hvis hver lærer har ansvar for færre elever, blir det lettere å gi den enkelte elev tilpasset opplæring. Det ville være positivt både for de sterkeste elevene og for de som har ulike læringsutfordringer, det ville bety enormt mye for den enkelte, og det ville være positivt for hele skolen. Hvis flere får læringsutbytte av den ordinære undervisningen, blir behovet for spesialundervisning mindre. Da frigjøres det ressur-

ser som kan brukes i ordinær undervisning. På den måten kan den negative spiralen, som mange skoler i dag har kommet inn i, og som KS også viser til, endelig bli brutt.

Hvis vi ser på utviklingen av gruppestørrelser i den norske skolen de siste årene, ser vi tydelige resultater av den onde spiralen. Gruppestørrelsene vokser, og spesialundervisningen spiser en stadig større del av kaken. Mens det i skoleåret 2001/2002 bare var 14 pst. av elevene som gikk på en skole med en gjennomsnittlig gruppestørrelse på over 20 elever, var det tilsvarende tallet 25 pst. i skoleåret 2012/2013.

Det finnes eksempler på kommuner som allerede har klart å snu den onde spiralen. Satsingen i Dovre kommune har blitt nevnt i denne salen flere ganger allerede. Der har man utviklet en egen modell for tidlig innsats. Fram til 2009 hadde Dovre kommune en høyere andel elever med spesialundervisning enn landsgjennomsnittet. I toppårene 2007/2008 var tallet rundt 10 pst. Det er høyt, og det var flere som mottok spesialundervisning på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Høsten 2011 innførte skolene i Dovre en ny modell med følgende hovedtrekk: to lærere i alle fag på 1. og 2. trinn der det var mer enn 13 elever i klassen, og i basisfagene norsk, matte og engelsk på alle trinn. I tillegg satset man på kompetanseheving blant lærerne og flere forskningsbaserte undervisningsopplegg. Andelen elever med behov for spesialundervisning ble halvert på bare ett år, og har siden ligget under 5 pst. Årsaken var at flere av elevene som hadde hatt behov for spesialundervisning, nå kunne få utbytte av den ordinære undervisningen. Kostnadene til spesialundervisning ble redusert fra 4 mill. kr til litt over 1 mill. kr i året. Dermed ble det 3 mill. kr ekstra tilgjengelig til den ordinære undervisningen.

Vi ser at svenskene nå tar et lignende grep for å løse sine utfordringer, og det kan være vel verdt å se hva Høyres søsterparti i Sverige foretar seg. Tidligere i år lanserte den svenske regjeringen et såkalt «lågstadielyft», en satsing på å styrke de laveste trinnene i skolen. Innsatsen rettes mot utdanning av flere grunnskolelærere og mot å heve kvaliteten i undervisningen gjennom mindre klasser. Regjeringen legger 2 mrd. kr på bordet til en permanent satsing fra og med 2015, som gjelder for 1. til 3. årstrinn.

I tillegg tar svenskene et annet spennende grep. De setter seg et hårete mål om at alle elever skal klare å lese og forstå enkle tekster innen utgangen av 1. klasse. Nå begynner man ett år senere på skolen i Sverige enn i Norge, så hvis vi legger alderen til grunn, kunne vi i Norge kanskje sagt at alle elever skal klare å lese og forstå enkle tekster innen utgangen av andre skoleår. Jeg tror at et slikt mål ville gitt gode resultater. Det ville økt bevisstheten rundt at elevene må lære å lese i løpet av de første to årene, og det ville gjort det vanskeligere for skolene å skyve utfordringene foran seg og la være å ta tak i barnas læringsutfordringer med en gang.

Jeg tror tidlig innsats er det rette svaret på mange av de store utfordringene vi har i skolen i dag, og jeg mener at tidlig innsats handler om å bruke mer av de gode ressursene, lærerressursene, på de yngste elevene.

Derfor ønsker jeg å stille følgende spørsmål: Vil statsråden være med på en målrettet satsing på tidlig inn-

sats, med økt lærertetthet, kompetanseheving og klarere kunnskapsmål på de laveste klassetrinnene?

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:35:34]: Jeg ønsker å takke representanten Tyvand for at han tar opp en viktig diskusjon, som er helt i tråd med det som er de viktige prioriteringene til regjeringen, nemlig at alle skal kunne lese og skrive når de går ut av den norske skolen, og da må innsatsen starte tidlig.

Representanten Tyvand brukte eksemplet Sverige. Det er i og for seg bra at man av og til bruker Sverige som et positivt eksempel; det skjer jo veldig ofte at det brukes som et dårlig eksempel. Men hvis man ser på de skandinaviske landene på begynnelsen av 2000-tallet, fikk både Norge og Sverige veldig nedslående resultater på de internasjonale skoleundersøkelsene. De er i seg selv bare en indikator. Vi tillater oss å sammenligne oss med andre land. Det er ikke som fotball-VM, så det er ikke noe mål i seg selv at man skal skåre høyt, men vi tillater oss å se hvordan det står til i norsk skole sammenlignet med andre land. Forskjellen på Sverige og Norge var veldig enkel. Forskjellen var at det i Norge satt en regjering, bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, som gjennomførte det store skoleløftet som fikk navnet Kunnskapsløftet, mens det i Sverige tok lang tid – det ble ikke noe PISA-sjokk, og det kom heller ingen store endringer i skolen.

Jeg mener det er et veldig godt poeng av representanten Tyvand å etterlyse tydelige læringsmål for de aller minste barna i skolen. Etter Reform 97 – hvor man med et annet politisk flertall presset gjennom tidligere skolestart og kvalifiserte en rekke barnehagelærere til plutselig å bli skolelærere – hadde man knapt klare kunnskapsmål for de barna som skulle begynne på skolen. Det endret Kunnskapsløftet på. Så i læreplanen i norsk står det f.eks. at elevene etter 2. årstrinn skal kunne «lese enkle tekster med sammenheng og forståelse på papir og skjerm» og «bruke egne kunnskaper og erfaringer for å forstå og kommentere innholdet i leste tekster».

Jeg er altså helt enig med representanten Tyvand i at det er et viktig poeng, men jeg mener at den spissingen av læringsmålene i skolen kom med Kunnskapsløftet, og det burde Kristelig Folkeparti være stolt av at man var en bidragsyter til. Det var andre partier på Stortinget som advarte og advarte og advarte mot den nye kunnskapspolitikken og holdt fast på en annen type skole, men det viste seg til slutt at kunnskapspolitikken, kunnskapsskolen og Kunnskapsløftet var kommet for å bli. De representantene sier i dag noe annet, i hvert fall de partiene.

Jeg er også enig med representanten Tyvand i at vi har et spesialundervisningsproblem som ikke har blitt løst. Han peker på det. Selv om man ser på tallene at bruken av spesialundervisning har gått litt ned, har bruken av spesialundervisning gått kraftig opp, hvis man ser det i en litt større sammenheng. Nå er det selvfølgelig et tveegget sverd, fordi på den ene siden er det bra at man har spesialundervisning for dem som trenger det – det er jo ikke slik at

målet er null spesialundervisning; det er bra at vi har tilrettelagt undervisning og ekstra støtte til dem som trenger det – men hvis spesialundervisningen på den andre siden får et slikt omfang at det gjør at mange som egentlig burde ha vært i en egen klasseromssituasjon, isteden er utenfor og i tillegg – som den forrige regjeringen åpnet for – ikke nødvendigvis settes til å undervises av folk med klar og tydelig formell kompetanse, har vi et problem.

Jeg mener at Dovre er et veldig godt eksempel på en god måte å angripe dette på, nettopp ved at man går inn og ser kritisk gjennom bruken av spesialundervisning og gradvis jobber med å overføre ressursene fra spesialundervisning til den vanlige klasseromssituasjonen.

Jeg mener Dovre kan være et godt eksempel på flere måter. Det er ikke forsket på og evaluert på alle bauger og kanter, men det ser ut som, i de eksemplene jeg har sett, at man der også har forstått en annen viktig ting, og det er at dette ikke bare handler om ressurser. Hvis det bare handlet om ressurser, ville Norge, som bruker nærmest mest penger på skole av samtlige OECD-land, vært i topp. Man kan også se på lærertettheten i Norge. Jeg er helt enig i at det trengs flere lærere, det blir flere barn i skolen. Vi må ha flere lærere, hvis ikke blir det færre lærere per elev, og det er jo ikke noe mål. Vi har også beholdt de 600 lærerne som de rød-grønne helt på tampen av sin periode la inn for å forsøke å oppfylle sine veldig ambisiøse løfter om lærertetthet i skolen. Poenget er at hvis man ser på lærertetthetstallene, er det ikke slik at det er en veldig klar sammenheng mellom skolene med høyest lærertetthet og skolene med best læring. Derfor tror jeg det man har sett i Dovre kommune – og som man har sett i andre kommuner i Norge som gjør det godt, og som klarer å lære elevene det de skal – er at det handler ikke bare om antall lærere, ikke bare om ressurser, men om innhold og kvalitet.

Denne regjeringen har noen klare prioriteringer. Det betyr at vi har valgt å satse på noen ting, og jeg må si at syv måneder etter at vi tiltrådte, tror jeg det vil være veldig uklokt av regjeringen å bytte prioriteringer. Nå må vi først levere på det vi har sagt vi skal gjøre, og utgangspunktet vårt er at den aller viktigste investeringen vi kan gjøre, er at gode lærere får bli enda bedre.

Det er forskjellige undersøkelser, forskjellig forskning, når det gjelder lærertetthet, som spriker. Det vi vet helt sikkert, er at lærertetthet i seg selv ikke fører til en bedre skole. Måten man bruker lærerkraftene på, er helt avgjørende. Vi vet også at kompetansen og kunnskapen til læreren er viktig. Norsk grunnskole har en relativt høy lærertetthet sammenlignet med andre land. Det er også verdt å merke seg at i opplæringsloven finnes det en bestemmelse om tidlig innsats i grunnskolen, § 1-3, hvor det bl.a. står at på 1.–4. trinn skal kommunene sørge for «den tilpassa opplæringa i norsk eller samisk og matematikk mellom anna inneber særlig høg lærartettleik, og er særleg retta mot elevar med svak dugleik i lesing og rekning». I 2009, da denne bestemmelsen kom, kom det også rundt 1 mrd. kr ekstra i rammetilskuddet, så det skal de rød-grønne ha honnør for.

Poenget mitt er at lærertetthet selvfølgelig ikke er uvesentlig, men det aller viktigste er klasseromsundervisnin-

gen, kvaliteten og kompetansen – og samhandling, altså laget man klarer å bygge på skolen. Derfor er denne regjeringens prioriteringer, som vi kommer til å holde fast ved, et gigantisk etter- og videreutdanningsløft, et lærerløft, for å sikre at gode lærere kan bli enda bedre, for å sikre at alle lærere har de formelle kvalifikasjonene vi ønsker, og for å sikre at man kan få faglig påfyll gjennom løpet sitt. Det er å bygge karriereveier i skolen, slik at det skal være mulig å ha en karriere i skolen uten at man nødvendigvis må gå over til administrasjonen. Det er – ved siden av å fortsette trykket på leseopplæring, som ser ut til å ha vært relativt vellykket i skolen, og som kom i kjølvannet av nettopp kunnskapskravene til Kristin Clemet, Kristelig Folkeparti-, Høyre- og Venstre-regjeringen og Kunnskapsløftet – å få løftet realfagsnivået i skolen gjennom en forsterket realfagsstrategi. Det er viktig.

Dessuten er det verdt å nevne også en praktisk utfordring. Det er at vi vet at i SSBs fremskrivninger er det ikke slik at vi har mer enn nok lærere i fremtiden, så vi er nødt til å jobbe med kvalitet, gjøre gode lærere – for dem er det mange av – enda bedre, og samtidig jobbe med rekruttering.

Anders Tyvand (KrF) [10:44:04]: Statsråden viste til at regjeringen allerede har gjort en del for å heve kvaliteten i norsk skole. Det er helt riktig, og det ønsker jeg å gi statsråden ros for. Samtidig er det lite av det som har blitt gjort så langt, som kan kalles en målrettet satsing på tidlig innsats, i mine øyne. Det er snakk om å heve den generelle kvaliteten i undervisningen – det er bra – men vi har foreløpig sett lite som er målrettet mot tidlig innsats. Det at man viderefører 600 lærerstillinger i ungdomsskolen, er vel og bra, men det er heller ikke tidlig innsats.

Så viste statsråden til at forskningsresultatene når det gjelder lærertetthet, spriker, og det er riktig. Men så sier han at lærertetthet i seg selv ikke vil gi resultater. Jeg er helt enig – det må være kvalitet også i den undervisningen som gis, selvfølgelig, og det er en stor utfordring at det er altfor mange som jobber i skolen, som er ufaglært, og ikke har formell, god nok kompetanse.

Men det er interessant at når den svenske statsministeren legger fram sin satsing, viser han nettopp til forskningsresultater. Og den forskningen som viser at økt lærertetthet i seg selv har liten effekt, er i stor grad basert på utenlandske studier foretatt på utenlandske skoler. Da må vi være oppmerksom på at den norske skolen skiller seg litt fra skolen i andre land, fordi vi har veldig få elever i sjeleskole og veldig mange elever med ulike læringsutfordringer i vanlige klasserom.

En analyse av nasjonale prøver og prestasjonsforskjeller mellom skoler og kommuner som ble foretatt i 2008 og 2010, viser at økt lærertetthet kan ha positiv effekt for elever som i utgangspunktet er svake, for elever med lav sosioøkonomisk bakgrunn og for elever med en annen etnisk opprinnelse. Dette er akkurat de samme elevene som vi i dag ser er overrepresentert i frafallsstatistikken. Så hvis økt lærertetthet kan bidra til å hjelpe disse elevene, ja, da vil økt lærertetthet være et ganske så presist og målrettet virkemiddel for å løse de store utfordringene i skolen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [10:46:42]: Som sagt: Jeg er helt enig med representanten i at spesialundervisningen er et område som vi må se på, særlig fordi den har hatt en så voldsom vekst. Jeg mener at det ikke er blitt adressert eller løst godt nok i de årene som har vært.

Så har vi hatt en lesestrategi i skolen i kjølvannet av Kristin Clemet og Bondevik II-regjeringens kunnskapsløft som har fungert ganske bra. Vi ser at for realfag, særlig, har vi ikke fått tilsvarende stabilisering av resultatene. Også når det gjelder lesing, ligger vi nå – i hvert fall ifølge de internasjonale undersøkelsene – litt over gjennomsnittet. For matematikk er det en nedadgående kurve. Når vi skal legge frem en forsterket realfagsstrategi, er tidlig innsats en selvfølgelig del av den.

Så til diskusjonen om lærertetthet. Det er selvfølgelig slik at det er veldig mange kommuner i Norge som har veldig god erfaring med å sette inn ekstra lærere i time-ene av og til – eller gjøre det på mer permanent basis. En av mulighetene for det oppsto nettopp fordi man fjernet det sentrale pålegget om et klassedelingsstall, som gjør at skolene kunne bruke ressursene sine friere og f.eks. sette inn flere lærere som jobbet sammen i team.

Spørsmålene i forbindelse med den nasjonale skolepolitikken er: Hvilke tiltak skal vi prioritere, hvilke tiltak er viktigst, og hva får vi mest igjen for? Jeg har sagt at denne regjeringen har noen klare prioriteringer som vi gikk til valg på, og de prioriteringene må vi gjennomføre først. Det er selvfølgelig bare positivt hvis kommuner har lyst til å gjøre forsøk, styrke eller på annen måte jobbe med lærerressursene sine eller ansette ekstra lærere. Det er det full mulighet til, slik f.eks. Dovre kommune har gjort.

Når det gjelder lærertetthet, tror jeg rett og slett man skal vente og se hva disse 600 statlig finansierte lærerstillingene som man har fått inn i skolen, og som kom helt på tampen av den rød-grønne perioden – nå gjorde ikke det veldig stort utslag på lærertettheten, den har svingt minimalt i løpet av de siste åtte årene – har ført til. Da kan man høste noen erfaringer fra det. Nå ble det dessverre slik at disse stillingene ble fordelt uten at man laget et godt og solid forskningsopplegg rundt det, men det må likevel være mulig å trekke noen erfaringer av det.

Christian Tynning Bjørnø (A) [10:49:41]: Tidlig innsats nytter. Jo tidligere man setter inn tiltak for å legge til rette, korrigere og motivere, jo større er sjansene for at elevene lykkes i skolen og får en god vei ut i arbeidslivet. Jeg mener at barnehagen er krokeksempelen på tidlig innsats, og det har vært en formidabel utvikling på dette feltet de siste årene. I Norge går nå 97 pst. av alle femåringer i barnehage, og det gir unike muligheter til å se, oppdage og sette inn tiltak for barns utvikling. Vi vet f.eks. ganske mye om hvor mye barnehagen har å si for barns språkutvikling, understreket av Mari Rege på NHO-konferansen. Den som utvikler et godt språk som toåring, lærer enda mer som femåring. Jeg er stolt av den formidable innsatsen som er gjort for å bygge ut barnehagesektoren de siste åtte årene. Det er etter min mening et av de viktigste tiltakene når vi snakker om tidlig innsats.

En seksåring begynner på skolen full av lærelyst og

med en iver etter å komme seg videre, lære mer og kunne mer. Border tegnes, dikt læres, sanger synges, tall blir satt i system og alfabetet læres – A for apekatt, F for fiol – det er nå det gjelder! Men iveren etter å lære kan gå ganske fort over. Noen fikk ikke nok utfordringer, noen syntes det var altfor utfordrende, noen syntes det var litt mye å sitte stille i hele tre kvarter, noen ser dårlig, noen hører dårlig, og noen opplever at alt bare flyter i hverandre – et sammensatt og krevende bilde av en helt gjennomsnittlig gjeng med seksåringer. Det krever mye innsats av en skole å møte disse behovene.

Elever i 1.–4.trinn trives på skolen. De er motiverte og har lyst til å lære. Det må utnyttes, og derfor økte vi time-tallet i norsk, matte og engelsk mest på de laveste trinnene. I 2013 var det 1,8 millioner flere lærertimer i grunnskolen enn i 2005. Derfor innførte vi leksehjelp, styrket lærerkompetansen og endret lærerutdanningen, slik at den ble mer spesialisert på fag og trinn.

Begynneropplæringen i norsk skole er etter min mening blitt veldig god – ja, jeg vil gå så langt som å si at det er noe av det beste norske skole har å by på. Men selv om bevisstheten rundt og effekten av tidlig innsats er stor, og flere konkrete tiltak er satt i verk, er det – som flere har nevnt – særlig ett område hvor vi har utfordringer, hvor vi ikke har lyktes i å vri ressursene, og det er på spesialundervisning. 75 pst. av alle som får spesialundervisning, får det fra 5. til 10. trinn. 25 pst. får spesialundervisning i de årene da de faktisk skal lære seg å lese, skrive og regne grunnleggende. Dette er enorme ressurser, enorme mengder pedagogisk kompetanse, ressurser og kompetanse som må vris tidligere i skoleløpet, og her har vi ikke lyktes med å komme langt nok. Her vil det kreve en systemendring på skoleeiernivå og føringer fra statlig hold.

Arbeiderpartiet erkjenner at det er behov for ytterligere innsats for å gi barna en god start. Derfor lanserte vi i fjor et lese-, skrive- og regneløft med ekstra intensivopplæring i grunnleggende ferdigheter for de elevene som ligger under forventet nivå – et system som skal være uten lange vedtaksprosesser og byråkrati, et system som spenner bein på vente og se-holdningen.

Kunnskapsministeren og jeg kommer fra Porsgrunn, og da jeg var med på å vedta Kvalitetsplanen for skole og barnehage i Porsgrunn for noen år siden, sa vi faktisk at vårt mål er at alle barn skal kunne lese ved utgangen av 2. klasse. Noen var usikre på den formuleringen. «De kan jo ikke love dette, det vil jo være umulig å innfri», sa noen. Mulig det, men ærlig talt: Hvilke skolepolitikere er vi, om vi ikke har ambisjoner om at elevene våre skal knekke lesekode tidligst mulig i skoleløpet? Så vet vi selvfølgelig at mennesker er forskjellige, men det skal ikke hindre oss i å ha mål og at vi skal gjøre det vi kan for å nå de målene.

Takk til interpellanten for å sette dette temaet på dagsordenen. Arbeiderpartiet ser fram til oppfølgingen av debatten.

Norunn Tveiten Benestad (H) [10:54:30]: Jeg er enig med interpellanten Anders Tyvand i at en utfordring med tidlig innsats i skolen er å fylle begrepet med et innhold

som lar seg operasjonalisere, og som kan føre til endring i praksis.

Vi har hørt mye om Osloskolen, om skolesatsingen i Drammen og om hvordan Bergen kommune løfter sine skoleresultater, og jeg vet at kunnskapsministeren er opp-tatt av det som skjer ute i de ulike kommunene og de erfaringer som gjøres. Det er viktig at vi deler kunnskapen og øker erfaringsgrunnlaget, og vi ser nå at mange aktive skoleeiere tar grep for å forbedre arbeidet med tidlig innsats, også innenfor dagens rammer.

I min egen kommune, Kristiansand, gjennomføres nå prosjektet FLiK, som står for Forskningsbasert læringsmiljøutvikling i Kristiansand kommune. Dette er et helhetlig prosjekt som omfatter 71 barnehager – både private og offentlige – med 3 500 barnehagebarn, 39 skoler med 10 500 elever og rundt 2 600 barnehagelærere, lærere, fagarbeidere og ledere, samt 85 fagpersoner knyttet til de ulike veiledningstjenestene, samt medarbeiderne fra oppvekstsektorens administrative stab. Prosjektet følges av forskere fra Universitetet i Ålborg, Høgskolen i Hedmark og Universitetet i Agder, med Thomas Nordahl og Lars Qvortrup i spissen. Det er et omfattende prosjekt, og så langt jeg kjenner til, er det unikt i sitt slag i Norge.

Den 28. mars sto det en seksspalters artikkel i den danske avisen Politiken med tittelen: «Sådan styrker vi skoler og børnehaver.» Artikkelen handlet om nettopp dette prosjektet, og her heter det: «I Kristiansand i Norge gjennomfører kommunen en helt ny måte at utvikle børnehaver og skoler.»

Prosjektet, som ble vedtatt av bystyret i desember 2012, har allerede resultert i ny kunnskap, som igjen vil påvirke praksis i Kristiansand kommune.

Nesten en fjerdedel av fire- og femåringene i barnehagene våre har mangelfulle språkferdigheter. En stor del av disse barna strever med å delta i det sosiale fellesskapet med andre barn. I forhold den vanligste oppfatningen om at barn blir «skoletrette», tyder resultatene fra dette prosjektet på at de heller blir «fagtrette», uavhengig av hvilket skoleslag og nivå de er på. Det betyr at det er grunn til å fokusere på lærernes pedagogiske praksis og faglige kunnskap.

Det har i dette prosjektet framkommet ny kunnskap, og man har fått forsterket etablert kunnskap, men mest av alt har dette prosjektet sett ut til å kunne gi skoleeierne et kraftfullt verktøy til å kunne både kartlegge og følge opp utfordringene i oppvekstsektoren med målrettede tiltak der det trengs.

Tidlig innsats krever god kartlegging, det krever kunnskap, det krever fokus og det krever gjennomføringskraft. Et forskningsbasert, eller evidensbasert, læringsmiljø, slik man nå utvikler i FLiK-modellen, kan være et godt verktøy for tidlig innsats, og det har vært særlig positivt at både barnehage- og skolesektoren har vært sammen om denne fellessatsingen. Det bygger kultur for læring, og det bidrar til en helhetlig tenkning i hele oppvekstsektoren.

Bente Thorsen (FrP) [10:58:23]: Først vil jeg takke representanten for å reise debatt om en svært viktig sak, og jeg er også helt enig med representanten Tyvand i at tid-

lig innsats er viktig, og det er lærerne som skal gi elevene denne.

Derfor har regjeringen satset på tidenes lærerløft innen etter- og videreutdanning. Aldri før har så mange lærere fått mulighet til å bli bedre som under dagens regjering. Dette – i kombinasjon med en tydelig satsing på basisfag og krav til fordyping for lærere som skal undervise i basisfagene – er tiltak som vi vet virker, og som regjeringen derfor satser tungt på.

Vi vet at vi i dag har ca. 9 000 lærere i skolen som ikke har den utdannelsen vi krever, og når vi nå skjemper kravene til undervisningskompetanse i lærerutdanningen, sier det seg selv at økt lærertetthet med kvalifiserte lærere dessverre ikke er gjennomførbart i dag. På lang sikt kan det være et fint mål. Denne regjeringen satser på nye tiltak som vi vet virker – det viktigste først, altså etter- og videreutdanning.

Norge har det tredje høyeste utgiftsnivået per elev i OECD og har en høy lærertetthet sammenlignet med andre land. Flere OECD-rapporter viser tydelig at lærertetthet ikke er det mest avgjørende. OECD-direktør Andreas Schleicher trakk fram nettopp dette i sin tale på NHOs årskonferanse i år. Han trakk videre fram at lærernes muligheter for karriereutvikling er et viktig virkemiddel for å få bedre læring. Også elevers motivasjon for egen læring er viktig, og her viser undersøkelser at den kan bli bedre blant norske elever.

Her vil tidlig innsats spille en nøkkelrolle for å få bedre resultatene. For lenge har en vente-og-se-holdning, som flere har vært inne på i sine innlegg, preget norsk skole. Denne må det bli slutt på. Både skoleledelse, lærere og elever må ansvarliggjøres. Elever som henger etter, fortjener å bli tatt på alvor, og oppfølging må settes inn umiddelbart. Det samme må gjelde de elevene som ligger foran de andre, og som kjeder seg i den vanlige undervisningen. Tidlig innsats og tilpasset opplæring henger sammen. Det ene er ikke mulig uten det andre.

Forestillingen om «ansvar for egen læring» som metode må vi kvitte oss med. I stedet må den gode læreren få mulighet til å bruke sin kompetanse og ikke minst sin tid på å lære bort. Et viktig virkemiddel her vil være å få andre yrkesgrupper inn i skolen. Helsesøstre og andre som kan ivareta elevene, må inn i skolen i sterkere grad, slik at læreren får mer tid til den enkelte elev. Også dette henger nøye sammen med tidlig innsats. Vi skal ha tidlig innsats på alle områder, slik at nødvendige tiltak iverksettes med en gang.

Som nevnt trakk OECD-direktør Schleicher fram viktigheten av elevers motivasjon for læring, og at Norge scorer temmelig svakt her. På dette feltet vil det å få klarere kunnskapsmål være viktig.

I flere saker har det kommet fram at den norske skolen er for lite ambisiøs på vegne av elevene. Fremskrittspartiet har store forventninger til våre barn og til våre lærere. Det må derfor føres en aktiv politikk der det legges til rette for at skolen i større grad følger opp den enkelte elev etter det nivå vedkommende er på.

Stortinget stilte seg bak målsettingene i Meld. St. 22 for 2010–2011 om et ungdomstrinn som øker elevenes motivasjon og mestring. I den forbindelse utarbeidet Kunnskapsdepartementet strategien Motivasjon og mest-

ring for bedre læring. Dette arbeidet må intensiveres av Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen. Jeg har tiltro til at regjeringen leverer synlige kvalitetshevende resultater her.

Geir S. Toskedal (KrF) [11:03:01]: I Norge er det slik at kommunene har opplæringsplikt, altså plikt til å ha en god skole og barnehage der foreldrene kan sende ungene sine og ha tillit til at der får de det maksimale og det beste som er å finne. For det er foreldrene som har hovedansvaret for oppdragelse og opplæring. Skolen skal hjelpe til, og fellesskapet, kommunen, må sørge for å ha ordninger for dette. Samfunnet har altså en forpliktelse til dette. Jeg er svært glad for at dette er tatt opp, for her gjelder det det viktigste vi har, nemlig ungene våre og å gi dem en optimal barndom. Det gjelder også å utvikle potensialet i befolkningen på et så tidlig tidspunkt som mulig, slik at vi får fram det beste med tanke på framtidige arbeidsplasser, innovasjon og levevilkår.

Gode pedagoger oppdager hva som skjer i et klasserom. Derfor er det nødvendig med tilstrekkelig voksenkontakt, men også med tilstrekkelig pedagogisk kompetanse, slik at lærerne kan avdekke så tidlig som mulig det som trengs i en klasse. Derfor håper jeg at lærerutdanningen i tillegg til å gi variert allmenndanning også gir studentene en god praksissituasjon. I tillegg må jeg nevne at assistenter som kommer inn i en undervisningssituasjon, ofte kan ha en god realkompetanse og annen sort kunnskap som det kan være svært viktig å ha med i klassen.

Dette med tidlig innsats er utrolig viktig for å utjevne sosiale forskjeller. En må gi tidlig språkstimulering og ikke minst skape trygghet. Det er mange unger som er på leit etter trygghet, og det må en klasse og en skole forsøke å gi. Det vil skape mindre frafall i videregående skole noen år senere. Det kan forhindre utstøting av arbeidslivet i voksen alder hvis en har hatt en god barndom med god grunnopplæring, og det kan også gi evne til bedre omstilling og omskolering, for det ser ut til at det er noe som kommer i vår tid og i vårt samfunn.

Jeg har selv opplevd å være klassestyrer for 12 elever, og så har jeg også vært klassestyrer – på dispensasjon – for en klasse med 32 elever. Jeg kan derfor si med sikker erfaring at det å ha færrest mulig elever gir økt kvalitet i klasserommet. Da kan du lettere se talenter, du kan se hvem som trenger ekstraopplæring, og du kan se hva som skal til for hver enkelt elev.

Senere har jeg vært skoleleder i nesten 30 år for barn og ungdom. Det har vært en stor rikdom, men jeg må si at det er ofte kommuneøkonomien som avgjør hvordan kvaliteten blir til sjuende og sist. Det er klart at skolebibliotek, medietek, hjem og skole og læremidler – alt dette er viktige tiltak, og ikke minst kulturskole. For det som teller til sjuende og sist, er å skape trivsel og lærelyst. Da kan du komme med de grunnleggende ferdighetene, da kan du komme og kreve at de må lære bedre regning, lesing og skriving. Du må ha en god stemning i klasserommet, elevene må kjenne seg trygge og få møte en variert hverdag med situasjonsskifter og godt innhold. Da lærer de, og da kommer de videre.

Så til slutt: Hva er da nøkkelen? Etter min mening er

nøkkelen det som er disponibelt for kommunene. Det er de sentrale føringene som ligger i klassesdelingstall, og i å få økt lærer- og pedagogtetthet. Det tror jeg er nøkkelen. Jeg har lyst til at vi skal se på det som den beste investeringen vi kan gjøre. Det er å øke lærertettheten og sette inn tidlig innsats overfor barn. Det er jeg helt sikker på vil fungere. Det vil fungere med tanke på personlighetsutvikling, det vil fungere til beste for lokalmiljøet, læring, framtidige arbeidsplasser og innovasjon. Hvis du har god trivsel i klasserommet, vil ungene lære de grunnleggende ferdighetene fort, og det stimulerer til lærelyst. Da vil det motvirke kjedsomhet. Så min anbefaling i denne diskusjonen er å styrke lærertimetallet på de laveste alderstrinnene, og det kan en gjøre ved klassesdeling og økt lærertetthet.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [11:08:15]: Jeg har også lyst til å rette en takk til interpellanten for å sette en veldig viktig sak på dagsordenen. Det er ikke første gang vi diskuterer tidlig innsats, men jeg tror vi må ha det på dagsordenen til enhver tid.

Det er politisk og faglig opplest og vedtatt at større fokus på tidlig innsats i skolen vil kunne avverge at elevene faller fra seinere i skoleløpet, og at læringsvansker de måtte ha tidlig i skoleløpet, ikke får vokse seg større.

Men det hjelper lite å enes om prinsipper og målsettinger dersom ikke disse følges opp i praktisk politikk og handling. Den rød-grønne regjeringa utvidet timetallet i grunnskolen i to omganger, i tillegg til at timetallet ble utvidet i tre omganger i perioden 2002–2005. Det har altså blitt stadig flere timer å «gjøre det på», men skolens mulighet til tidlig innsats er avhengig av mer enn antall undervisningstimer stilt til rådighet for en lærer.

Det er heller ingen påviselig sammenheng mellom flere timer og høyere læringsutbytte. Når Finland gjør det svært godt i internasjonale undersøkelser, skjer dette på tross av at Finland er blant landene med færrest undervisningstimer. Altså er det ikke undervisningstida i seg sjøl som er avgjørende for læringsutbytte. For Finlands del er det åpenbart andre forhold som gir de gode resultatene.

Skolens evne til å kunne innfri forventningene til en god skole er først og fremst avhengig av kvaliteten på undervisninga og det utviklingsarbeidet som skjer på den enkelte skole, og i den enkelte klasserom. Nå må vi følge opp med kvalitetssikring av innholdet i den allerede utvidede skoledagen. For Senterpartiets del er dette langt viktigere enn stadig å fylle på med flere timer.

Læreren er her den viktigste innsatsfaktoren for å fremme læring. Vi er derfor glad for at regjeringa følger opp og utvider innsatsen av etter- og videreutdanninga som den rød-grønne regjeringa satte i gang. Vi er opptatt av at vi må ha lærere som har solid fagkunnskap, men som også behersker pedagogikk og variert metodikk tilpasset elevenes behov i læringssituasjonen. Derfor var endringene som ble gjort i lærerutdanninga med mer vekt på pedagogikk og elevkunnskap, veldig viktig etter vårt syn.

Så er det noen som har vært inne på internasjonal forskning. Ifølge Hatties studier er kvaliteten på læreren viktigere enn gruppestørrelsen. Ja, og det er under forutsetning av at læreren gjør det samme i en stor klasse som i en liten.

Men dersom man er to lærere i samme klasse eller har en gruppe med færre elever, er det større mulighet for å drive mer variert og tilpasset undervisning. Det er ikke bare jeg som har vært lærer i denne salen, skjønner jeg, jeg tror det er flere som har opplevd det. Derfor har antall elever per lærer en betydning.

Interpellanten viser til et eksempel fra Dovre kommune. Det er et veldig godt eksempel synes jeg. Dovre er for øvrig en liten kommune, fortsatt styrt av Senterpartiet – en veldig engasjert senterpartiordfører. Statsråden tok etter min mening kanskje litt lett på resultatene de har fått til nå, men jeg skal gi statsråden tid og rom til å komme tilbake til saken når vi ser hvordan utviklinga i Dovre virker. For sånn er det alltid i skolen at ting tar tid før vi ser gode resultater.

Dovre har over halvert behovet for spesialundervisning på kort tid nettopp fordi de har satset på å møte elevenes behov tidlig. De har ikke bare to-lærer-system, men de har kombinert det med kompetanseheving blant lærerne og flere forskningsbaserte undervisningsopplegg. Det funker.

Men det har vært helt vesentlig at skoleeierne har vært villige til å sette inn ekstra midler i en periode. Det gjorde Dovre-politikerne. Det vil naturligvis bli en økonomisk pukkeeffekt i en overgangsperiode, og i Dovre fikk de ekstra ressurser av kommunen sin i ca. tre år. Forsatt er det sånn i Dovre at de elevene som skal ha spesialundervisning, får det, men de pengene de sparer inn på spes.ped.-timer, brukes til styrking av den ordinære undervisninga og gir mulighet for to lærere i basisfag og deling av timene i de praktisk-estetiske fagene for de eldre elevene.

Denne formen for omdisponering har kommunen gjort på en klok måte. En av forutsetningene for at det har lyktes, har vært tett dialog på alle fronter. PP-tjenesten sjøl har vært en krumtapp i arbeidet. Det er de som vurderer elevenes behov for spesialundervisning satt opp mot grunnbemanninga. De har også hatt tett dialog med foreldrene.

Jeg er optimistisk på vegne av skolen. Jeg tror at dersom skoleeierne tar tak og klarer å få til god dialog med alle parter, kan vi klare å få ned antall timer til spesialundervisning og snu «trakta» fra sein til tidlig innsats.

Iselin Nybø (V) [11:13:33]: Interpellanten tar opp et viktig spørsmål til debatt, og jeg tror alle kan være enig i at det å satse på tidlig innsats er viktig. Så reiser han litt den problemstillingen som går på å fylle begrepet «tidlig innsats» med konkret innhold.

Jeg tror også vi kan være enige om at «tidlig innsats» ikke er én ting, det er mange ulike tiltak som må til for at vi skal klare å lykkes med tidlig innsats. Noe av det som interpellanten reiser i dag som tiltak, var også noe av det som var oppe i onsdagens spontanspørretime, det som gikk på lærertetthet, bemanningsnorm osv. Vi kan nok – mange av oss i alle fall – være enig i at det er viktig med mange nok lærere, men da er det en forutsetning at vi faktisk har de lærerne. Der har vi en stor utfordring i dag. Vi vet at vi kommer til å mangle 11 000 årsverk i 2020. Vi vet at det er 9 000 ufaglærte, eller ikke-kvalifiserte, lærere som jobber i skolen i dag.

Når vi snakker om det som går på spesialundervisning,

har vi også en utfordring i forhold til hvilke lærerkrefter vi egentlig har tilgjengelig til å sette inn for de elevene som trenger det mest. Med så mange ikke-kvalifiserte og med så skrikende behov for lærere i framtiden har vi ganske store utfordringer på dette området. Det er noe vi er nødt til å ta tak i, for hvis vi skal komme noen vei med tidlig innsats, må vi vite at det vi setter inn av lærerkrefter, er kompetente pedagoger.

Nå ble Mari Rege fra Universitetet i Stavanger nevnt av representanten Tynning Bjørnø tidligere. Hun har satt fokus på det som går på tidlig innsats – ikke i skolen, men i barnehagen. For hvis man skal snakke om tidlig innsats, er det om å gjøre å ha det tidligst mulig, og barnehagen er i så måte en ypperlig anledning.

Hvis vi skal snakke om pedagoger og mangelen på pedagoger, er jo noe vi virkelig mangler i barnehagen i dag, tilstrekkelig med barnehagelærere. Det er ikke sånn at bare fordi barna er små, er pedagogikken lettere, og derfor er det mindre behov for kompetent personale i barnehagene. Det er heller tvert imot et enormt – et skrikende – behov for utdannede barnehagelærere i barnehagene våre. Hvis vi klarer å øke andelen utdannede pedagoger i barnehagen, snakker vi også om tidlig innsats. Alt vi kan fange opp i barnehagen, gjør at du – som Mari Rege bruker å si – får en renters-rente-effekt på det du klarer å gjøre så tidlig.

Jeg har også lyst til å nevne noen konkrete tiltak som jeg tror er viktig i det med tidlig innsats, men som vi gjerne glemmer litt, fordi det på en måte ligger litt på siden. Det er den saken vi har til behandling nå som går på endring i leksehjelpsordningen. Der var tanken at man skulle få til tidlig innsats. Så ser vi at det ikke har fungert helt som tanken var. Skolene gir selv tilbakemelding på at de vil ha ressursene, sånn at de kan målrette tiltakene mer mot dem som trenger det. Da kan vi gjennom leksehjelpen hjelpe dem som har behov for litt ekstra hjelp, og på den måten forhåpentligvis unngå spesialundervisning, og hjelpe dem over den kneika som de trenger for å følge den ordinære undervisningen på en god måte.

Representanten Bente Thorsen var inne på det som går på helsesøstre og skolehelsetjenesten. Det er kjempeviktig at vi legger til rette for at læreren, som har kompetanse på undervisning, som har kompetanse på å følge opp både de elevene som er helt ordinære i så måte, og også de elevene som trenger litt ekstra hjelp, kan være lærer. Ved å styrke skolehelsetjenesten gir vi mer rom og tid for læreren til å konsentrere seg om undervisning og oppfølging av den enkelte elev.

Dette er ikke en debatt som ender nå. Debatten kommer til å fortsette framover. Jeg tror vi har mye bra på gang, men jeg tror det er viktig at vi fortsetter satsingen på å videreutdanne og etterutdanne de lærerne vi har, men ikke minst at vi satser på å få flere lærere gjennom lærerskolen, og at vi får en ordentlig satsing på en styrket kompetanse i barnehagene våre.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:18:42]: Lat meg først stille meg i rekkja av representantar som takkar Anders Tyvand for å reise eit veldig viktig spørsmål, som vi bør diskutere oftare enn vi gjer. Det er ein klassisk disku-

sjon som vi finn på veldig mange andre felt i samfunnet, enten det er helse, kriminalitet eller førebygging av transportulykker osv. Det er heile tida ein irritasjon, som vi antakeleg deler alle saman, over at vi kjem med tiltaka altfor seint i løpet – «sein innsats». Det er sjeldan vi har diskusjonar om at det er der vi skal rette søkjelyset, det er alltid at vi ønskjer å kome tidlegast mogleg inn i det heile.

Dette opnar ein enorm diskusjon, for heile spennet av det som skulen representerer, er involvert i dette. Korleis skal vi som samfunn leggje til rette for at alle blir sett tidlegast mogleg, sånn at ein ikkje får problem seinare i livet eller får ut potensialet sitt seinare i livet? Då må ein tidleg til verks.

Det er to omgrep – dersom ein koker ned alt dette – dette handlar om. Det er «tid» og «kompetanse». Det er altså tid til at lærarane kan sjå kvar enkelt elev, tid til å vere ein god lærar, rett og slett. Så er det også tid i den forstand at ein ikkje bruker tida si på andre ting enn læring. Det er klart at ein skal gjere noko anna enn berre å vere lærar, ein treng også å få litt informasjon, men politikarane og byråkratane må ha tillit til at lærarane gjer ein god jobb, slik at dei kan bruke mest mogleg av tida si på læring.

Så er det kompetanse, og der er både etter- og vidareutdanning for lærarar avgjerande. For vi veit at oppdaterte lærarar er langt meir effektive, rett og slett når betre fram, ser betre kvar enkelt elev og kan gje dei betre hjelp. Men kompetanse handlar også om å få riktig kompetanse inn i skulen, altså fleire grupper inn i skulen, slik ein også er inne på.

Så tid og kompetanse – det er det det koker ned til. Og det er eit reint prioriteringsspørsmål. Har ein lyst til at det skal vere fleire lærarar i skulen, eller har ein ikkje lyst til at det skal vere fleire lærarar i skulen? Det er openbert at fleire lærarar i skulen betyr at kvar enkelt elev får større anledning til å bli sett av læraren – openbert. Og igjen: Då er det eit spørsmål om prioritering. Fleire lærarar i skulen er noko av det dyraste vi kan gjere. Det betyr at ein politisk verkeleg må ønskje det. Da blir det mindre pengar til skattelette for dei rikaste eller avgiftssenkning for påhengsmotorar. Ein må rett og slett velje kva som er viktig her.

Vi har vore gjennom ein valkamp der høgresida har sagt at det ikkje er fleire lærarar som er den store utfordringa i skulen, det er betre lærarar. For SV er spørsmålet veldig enkelt: Vi har eit stort ambisjonsnivå på skulesida. Vi ønskjer å bruke dei store pengane på oppvekst og utdanning, noko vi kan sjå gjennom dei åtte raud-grøne åra også: Dei store pengane blei brukte på tidlig innsats gjennom barnehage, skule osv. Vi ønskjer ikkje å satse på skattelette for dei som allereie har nok frå før.

Lat meg nemne fire ting som eg meiner vil vere avgjerande for tidleg innsats, om ein skal fylle omgrepet med innhald: Det eine er å lovfeste retten til etter- og vidareutdanning. Vi ønskjer også å setje eit normtal for kor mange lærarar ein skal ha i skulen. Vi ønskjer maks 15 elevar per lærar på 1.–4. trinn, og maks 20 elevar per lærar på 5.–10. trinn. Så ønskjer vi ei ny, stor nasjonal satsing på barn og unges folkehelse med å styrkje skulehelsetenesta og helsestasjonane med 1 500 nye årsverk.

Som vi også veit frå forskning, har ernæring og fysisk

aktivitet mykje å seie for korleis ein gjer det seinare i livet. Vi ønskjer å styrkje fysisk aktivitet. Vi har ein sak i komiteen om det akkurat no. Vi ønskjer også på sikt å innføre eit gratis måltid i skulen.

Lat meg bruke dei aller siste sekunda på å seie at grunnlaget for heile skulen er forholdet mellom elev og lærar. Det er dette forholdet som må styrkjast, og alle tiltak må bidra inn mot det, ikkje svekkje det, ikkje ta merksemda bort gjennom byråkratisering, innsparing, kontroll og konkurransemekanismar.

Henrik Asheim (H) [11:24:01]: Jeg vil begynne med å takke representanten Tyvand for en viktig interpellasjon. Det er all grunn til å ønske denne debatten velkommen, nettopp fordi vi trenger en forskningsbasert og saklig debatt om hvordan vi hjelper flere av de yngste elevene til å knekke lese-, skrive- og regnekoden.

Vi vet også mye om hvor viktig dette er for å lykkes i det videre skoleløpet. Det er veldig krevende å lære noe annet fag dersom man ikke kan lese godt nok til å forstå alt som står i pensumboken, det være seg i naturfag eller i samfunnsfag.

Representanten Tyvand trekker frem Sverige og spennende tiltak i Dovre kommune som eksempler på ting han ønsker at statsråden skal vurdere å gjøre nasjonalt. Dette er erfaringer og forsøk som jeg også mener at regjeringen bør følge nøye. Jeg mener dette også viser viktigheten av å ha lokale skoleeiere som finner ut hva som fungerer best i sin kommune. Derfor vil jeg også advare mot noe av det som har vært en tendens i skolepolitikken, og kanskje særlig i skoledebatten, og det er at dersom det gjøres et vellykket forsøk, er det ikke sikkert at det forsøket bør gjøres om til nasjonal politikk for alle kommuner. Det som kan være et riktig tiltak i Dovre kommune, trenger ikke å være det i Drammen kommune.

For å ta utgangspunkt i representanten Tyvands spørsmål vedrørende lærertetthet tidlig i skoleløpet: Vi vet en hel del om sammenhengen mellom lærertetthet og læringsutbytte fra omfattende forskning, og det er lite som tyder på at høyere lærertetthet automatisk gir bedre undervisning. Hadde det vært tilfellet, ville vi allerede hatt en av de best presterende skolene i verden fordi vi har en av de høyeste lærertetthetene. La meg komme med et eksempel på det motsatte: I Shanghai, som er en region i Kina som scorer svært godt på undervisning, har alle lærere klasser på 51 elever. Men lærerne underviser bare 18 timer i uken. Resten av arbeidstiden bruker de på å følge opp elevene en etter en.

Derfor handler dette vel så mye om hva som skjer i klasserommet. Hvordan underviser læreren? Klarer han å få med seg alle elevene? Hvilken oppfølging får elevene, også etter at timen er slutt?

Vi kan sitte i denne salen og vedta mange ambisjoner og sette mange mål. Men uansett om det handler om tidlig innsats, bekjempelse av mobbing eller andre viktige mål, koker dette ned til én person: læreren i klasserommet. Det er han som til slutt skal gjennomføre det vi vedtar.

Derfor er også satsing på en mer omfattende lærerutdanning, kraftig opptrapping av videreutdanning av de

lærerne vi allerede har i skolen, og at vi øker statusen for lærerne, helt avgjørende, også for å sikre tidlig innsats. Det må være en god pedagog i klasserommet, som kan under vise, som har kontroll i klassen, som sikrer at klasserommet preges av ro, og som er en lærer som klarer å få med seg alle.

Det er heller ikke uviktig, og det vet vi fra forskning, hvilken pedagogikk som brukes. Det er grunn til, mener jeg, å stille spørsmål ved f.eks. dette med ansvar for egen læring. I en situasjon hvor 25–30 elever skal sitte hver for seg og jobbe, blir det krevende for en lærer å følge opp alle elevene. Men med en god lærer, i en situasjon hvor man har ro i klasserommet og kan undervise den enkelte elev i en klasseromssituasjon, vil det være lettere også å tilpasse undervisningen.

Til slutt vil jeg henvise til SVs innlegg, som det vel også er flere partier som ønsker å trekke frem, nemlig at man vil ha et normtall på antall elever per lærer. Det er et tiltak som jeg vil advare sterkt mot fordi det vil totalt overkjøre det lokale selvstyret og muligheten for en skole, f.eks. i Dovre, til å sette inn ekstra ressurser tidlig mot ikke å ha så mange lærere per elev senere i skoleløpet. Det vil også innebære at hvis en kommune har en situasjon hvor man trenger mange lærere for å tilpasse undervisningen for en klasse som kanskje er spesielt krevende, vil skolen med et slikt tiltak pålegges å ta lærere ut av den klassen og inn i en klasse hvor man ikke nødvendigvis trenger så mange lærere. Det vil igjen bety at man skaper en skole som blir A4, selv om Norge er veldig forskjellig og klassene er veldig forskjellige. Derfor mener jeg vi skal slå ring rundt det lokale selvstyret, slå ring rundt engasjerte lokale skoleeiere og la dem få lov til å bestemme selv.

Trond Giske (A) [11:29:18]: La meg først slutte meg til dem som har takket interpellanten for å reise en viktig debatt, men også for mer, for jeg opplever en nyorientering fra Kristelig Folkepartis side i interpellantens vektlegging av temaet og i innlegget.

I forrige periode var Kristelig Folkeparti gjerne ikke med på de satsingene som var, f.eks. på økt timetall på barnetrinnet, og hvis vi går helt tilbake til den gangen vi innførte skole for seksåringer, var Kristelig Folkeparti en av pådriverne for at det ikke skulle drives intensiv leseopplæring i 1. klasse, en av grunnene til at det da ble litt for svake læringsmål i 1. klasse. Jeg opplever at det den nye Kristelig Folkeparti-representanten i utdanningskomiteen nå står for, er en helt annen og – jeg vil si – bedre linje med hensyn til at tidlig innsats er viktig, at det nytter, og at vi skal satse på det. Det synes jeg er både modig og positivt.

Så er det viktig å si i alle slike debatter at vi har en god norsk skole, vi har veldig mange dyktige lærere som gjør en stor innsats også med de yngste barna, men vi er ikke der vi ønsker å være, ennå. Det er for mange av elevene som ikke lykkes, og det er for mange av elevene som ikke utnytter sitt potensial fullt ut. Når rundt 25 pst. av hvert kull fortsatt ikke klarer å fullføre videregående skole, er vi rett og slett langt unna det målet der vi ønsker å være.

Forskningen er soleklar. Det er en nær sammenheng, ser vi, mellom resultatene allerede i 8. klasse i ungdoms-

skolen og sjansen for å fullføre videregående skole. Resultatene i 8. klasse er selvsagt lagt i barneskolen, det skjedde ikke da man begynte på ungdomsskolen. Forskningen viser også at innsatsen i barnehagen er av helt uvurderlig verdi når det gjelder å lære barna å lese, skrive og regne.

Hva har vi gjort? Vi har fått flere timer – vi har fått millioner av flere timer med lærer sammen med elev. Man kan være enig eller uenig i om det er flere timer som er løsnin gen her, men sannheten er at det gir lærerårsverk som man får brukt sammen med elevene.

Vi har fått en fornyet lærerutdanning. Vi har fått en kraftig styrket kommuneøkonomi som gjør at man kan satse på skolen. Vi har forsterket satsingen på kunnskap og forskning rundt tidlig innsats. Vi har fått økt lærertetthet. Vi har utviklet og styrket en rekke sentra for lesing, for matematikkundervisning, for læringsmiljø, IKT i skolen osv. Vi har fått en enorm utvikling av barnehager. Vi har fått innført et og kraftig styrket statlig tilskudd for etter- og videreutdanning for lærere. Det er mye som er gjort, men det er også mye som må gjøres.

Derfor er slike interpellasjonsdebatter kanskje mest spennende når statsråden skal svare interpellanten på hvordan man skal møte dette temaet. Vil statsråden gjøre noe med alle de ressursene som brukes på spesialutdanning, sørge for at de brukes tidligere i skoleløpet, hjelpe folk når man kan hjelpe flest? Vil de sørge for økt lærertetthet, slik at flere skoler får muligheten til å ha to-lærersystem for de små barna? Vil man utvikle nye læremidler og hjelpe dem med lærevansker? Vil man få tydeligere læringsmål i 1. klasse? Vil man utvikle bedre læringsstøtte med tester? Vil man øke kompetansen med hensyn til hvordan vi hjelper de svakeste? Vil man bedre kompetansen i barnehagen?

Statsrådets innlegg var en stor skuffelse – ikke overraskende, men en skuffelse. Svaret er at regjeringen satser på etter- og videreutdanning for lærere. Det er bra, og det ble enstemmig vedtatt i Stortinget. Når man bruker 4 mrd. oljekroner mer, skulle det bare mangle at ikke litt under en av ti av de kronene gikk til en satsing på kunnskap og utdanning.

På resten av fjøla er det altså færre barnehageplasser. Man tar fra 1.–4.-klassingene for å satse på leksehjelp for ungdomsskolen, og man har det dårligste kommuneopp legget på veldig mye, så dårlig at man må lure på om kunnskapsministeren skulket revidertkonferansen.

Når kunnskapsministeren snakker om at det nasjonale leseløftet 2010–2014 skyldtes Clemet – det kom i kjølvannet av Clemets kunnskapsreform – er man jo inne på parodiens område. Det ble laget fem år etter at Clemet gikk av. Det ble omtalt i bibliotekmeldingen, som jeg selv la fram som kulturminister, og hadde absolutt ingen ting med Kristin Clemet å gjøre.

Vi trenger en statsråd som er i 2014, ikke i 2003, som har konkrete planer og ikke bare ord om hva som skal gjøres for å bedre skolen, f.eks. styrke kompetansen i barnehagen rundt det å lære barna å lese og skrive, styrke skolen, styrke kommuneøkonomien. Inntil videre er det bra at interpellanten tar opp slike saker i Stortinget. Så får eventuelt de i Stortinget sette kurs og fart og tiltak bak ordene.

Anders Tyvand (KrF) [11:34:36]: Jeg vil aller først få takke for en god og interessant debatt og for engasjement og gode innspill. Jeg vil også få takke for rosen fra representanten Giske, men samtidig presisere at jeg heller ikke nå tar til orde for å øke timetallet.

Statsråden sier at han er positiv til det som gjøres i Dovre kommune, at det er bra det som gjøres der, men ønsker ikke dette som noen nasjonal satsing. Jeg skulle ønske at vi som rikspolitikere hadde lyst til å se på dette som en nasjonal satsing for hele den norske skolen. Jeg tror at det ville gitt et mer likeverdig skoletilbud over hele landet.

Bente Thorsen sier vi har høy lærertetthet i Norge sammenlignet med mange andre OECD-land. Det er helt riktig. Men da må man være oppmerksom på to ting. Det ene er at vi har veldig få elever som går i spesialskole. Altså er spesialundervisningen også med i denne statistikken når vi ser på lærertettheten i den norske skolen. I tillegg har vi i Norge fortsatt veldig mange små skoler som påvirker denne statistikken. Men realiteten er at gruppestørrelsene vokser. Det er stadig flere norske elever som går i store klasser.

Jeg tror at hvis vi hadde innført en nasjonal norm for lærertetthet, ville vi fått et mer likeverdig skoletilbud over hele landet. I dag er variasjonene veldig store. Noen går i små klasser med høy lærertetthet, andre lærere har ansvar for – etter min mening – altfor mange elever.

Så begynte jeg min interpellasjon med å si at det er tussvis av norske lærere som gjør en kjempejobb hver eneste dag. Men jeg tror at veldig mange av disse lærerne også går med konstant dårlig samvittighet for at de ikke klarer å følge opp elevene sine godt nok. De går hjem med en liten klump i magen fordi de vet at det er noen de kanskje burde klart å hjelpe litt bedre, noen de kanskje burde hatt tid til å ha den lille samtalen med – men det klarer de ikke, de har ikke kapasitet til det, fordi de har ansvar for for mange elever.

Dersom vi innfører en nasjonal norm for lærertetthet, ville den enkelte lærer ha ansvar for færre elever. Det vil komme elevene til gode, både de gode elevene, de sterke elevene, og de elevene som sliter, og det ville også gjøre arbeidsdagen bedre for læreren. Det kunne bidra til å styrke rekrutteringen til læreryrket, gjøre læreryrket mer attraktivt. Da slipper vi kanskje det problemet som representanten Iselin Nybø viser til, at det ikke vil la seg gjøre fordi vi har for få lærere i skolen.

Takk for en god debatt.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [11:37:52]: Jeg vil også si tusen takk for en god debatt, mange gode innlegg og mange forslag også.

Jeg synes Dovre skal være et eksempel. Med hensyn til spesialundervisningen, er jeg helt klar på at dagens spesialundervisningssituasjon ikke fungerer. Det har vært en så kraftig økning i forrige periode. Under forrige regjering kom det en stortingsmelding om saken. Den løste ikke problemet, snarere knesatte den prinsippet om at man ikke engang var avhengig av å møte en formelt kvalifisert person når man hadde spesialundervisning. Dermed ble det enda lettere for noen skoler og noen kommuner å bruke

spesialundervisningen som en støttekrykke, istedenfor å bruke den som et ekstra hjelpetiltak.

Så er jeg helt enig i at barnehagen er et veldig viktig sted å starte når man skal snakke om tidlig innsats. Nettopp derfor burde det bekymre oss at vi i de foregående årene har brukt så mye tid og oppmerksomhet bare på kvantitet.

Så ser vi at det er enorme forskjeller mellom barnehagene i Norge – det er kjempestore kvalitetsforskjeller – som dreier seg om barnehagelærere, innhold, lek og læring for barna. Derfor er denne regjeringens viktigste prosjekt kvalitet og innhold i barnehagen, nettopp av den grunn.

Så skal jeg forsøke ikke å forlenge debatten, men jeg må bare si at påstandene om at lærertettheten fikk et voldsomt oppsving i de foregående åtte årene, ikke stemmer. Det har vært en maksimal sving på 0,3 prosentpoeng i året. Påstanden om at den rød-grønne regjeringen hadde et kjempeløft på lærertettheten, ble jo grundig avkledd av Utdanningsforbundet i valgkampen – den ble grundig avkledd. Representanten Giske ble også grundig avkledd av Utdanningsforbundet da han prøvde å selge større resultater enn det virkeligheten ga grunnlag for.

Så har jeg lyst til å påpeke én ting som ikke er blitt nevnt. Det er at selv om tidlig innsats er viktig, må man ikke glemme resten av skoleløpet. Resultatene vi ser nå, kan tyde på at noe av utfordringen vår når det gjelder både lesing og regning, kommer på mellomtrinnet, altså at resultatene hos de aller yngste barna – det er i tråd med det representanten Bjørnø sa – kan se ut som å ha løftet seg, men så glipper det noe på 5.–7. trinn. Det er også viktig at vi ikke er så opptatt av å se oss blinde på bare de første årene, selv om det er masse som må gjøres der, men at vi også tenker: Hvordan skal vi følge opp dette konsekvent gjennom hele skoleløpet? Det har regjeringen tenkt å gjøre.

Presidenten: Da er debatten i sak nr. 3 avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er vi klar til å gå til votering.

I sak nr. 1 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget om å gjøre slikt vedtak til

lov

om stans i utbetalinga av offentlege ytingar og barnebidrag når ein av foreldra har bortført eit barn til utlandet

§ 1 *Formål*

Formålet med lova er å fremje rask tilbakeføring av barn som er bortførte til utlandet og å førebygge slik bortføring.

§ 2 *Kva lova gjeld*

Lova gjeld for saker om bortføring av barn til utlandet. Eit barn skal reknast for bortført dersom det til vanleg

er busett i Noreg, men er teke med til, eller vert halde tilbake i, eit anna land i strid med reglane i barnelova om foreldreansvaret. Det er også eit vilkår at

- a. departementet handsamar saka som ei bortføringssak etter reglane i Haag-konvensjonen frå 1980 om dei sivile sidene ved internasjonal barne bortføring eller Europarådskonvensjonen frå 1980 om godkjenning og fullbyrjing av avgjerder om foreldreansvar og om gjenoppretting av foreldreansvar (heretter kalla «konvensjonane»),
 - b. politiet har registrert eit barn som sakna, eller
 - c. det er oppretta straffesak om barne bortføring.
- Som barn skal reknast personar som ikkje har fylt 16 år.

§ 3 Definisjonar

Offentlege ytingar tyder i lova her

- a. ytingar etter folketrygdloven, barnetrygdloven, kontantstøtloven, forskotteringsloven og andre lover som vert administrerte av arbeids- og velferdsetaten,
- b. stønad etter lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, og
- c. bustøtte etter bustøttelova.

Barnebidrag tyder i lova her barnebidrag som vert kravd inn av arbeids- og velferdsetatens innkrevjingssentral, med unntak av oppfostringsbidrag fastsett etter barnevernloven § 9-2.

§ 4 Melding om barne bortføringar til utlandet

Dersom departementet handsamar ei sak som ei bortføringssak etter konvensjonane, skal det sende melding om dette til arbeids- og velferdsforvaltninga og Husbanken. I andre bortføringssaker skal det lokale politidistriktet sende melding når det har registrert eit barn som sakna eller det er oppretta straffesak om barne bortføring.

Melding til Husbanken og den kommunale delen av arbeids- og velferdsforvaltninga skal ikkje gje opplysningar om anna enn at eit barn er bortført, personane saka gjeld og endringa i opphaldsstad.

Meldingar etter paragrafen her kan sendast utan hinder av teieplikt.

§ 5 Stans i ytingar som ikkje skal utbetalast i utlandet

Når eit barn er bortført, skal arbeids- og velferdsforvaltninga og Husbanken stanse ytingar som det ikkje er grunnlag for å utbetale i utlandet. Handsaming og klage følgjer dei vanlege reglane for dei einskilte ytingane.

§ 6 Innkrevjing av barnebidrag

Barnebidrag skal krevjast inn etter dei vanlege reglane så lenge barnet er bortført, anten det er bortføraren eller den attverande av foreldra som er bidragspliktig. Det kan ikkje krevjast endring av bidraget etter barnelova § 74 første leddet så lenge bortføringa varar.

§ 7 Avgjerd om å halde tilbake ytingar og barnebidrag til bortføraren

Når eit barn er bortført til utlandet, skal Arbeids- og velferdsdirektoratet eller eit særskilt utpeika organ i arbeids- og velferdsetaten halde tilbake offentlege ytingar og

barnebidrag som vert utbetalte til bortføraren sjølv eller til bortføraren på vegne av barnet. Dette gjeld ikkje dersom tiltaket må reknast som eit uforholdsmessig inngrep ut frå den konkrete situasjonen. Ved vurderinga skal ein mellom anna leggje vekt på kva dette har å seie for at barnet kan bli ført tilbake, og på risikoen for at barnet og bortføraren vert påført skade.

§ 8 Innhentning av opplysningar i saker om å halde tilbake ytingar og barnebidrag

Ved handsaminga av saker etter § 7 kan organet som skal treffe avgjerda, krevje opplysningar frå instansar og personar som er nemnde i folketrygdloven § 21-4 første leddet. Det er eit vilkår at opplysningane er naudsynte for avgjerda og at ein ikkje kan skaffe opplysningane på anna vis.

Ein kan til vanleg berre hente inn opplysningar om

- a. namn, adresse, alder, slektskap og sivilstatus,
- b. staden der barnet og bortføraren oppheld seg og tilhøva som dei lever under,
- c. den fysiske og psykiske helsa til barnet og bortføraren og særlege behov og utgifter knytte til helsetilstanden deira,
- d. bortføraren si inntekt og økonomi medan bortføringa varar, og
- e. tilhøva mellom foreldra og barnet.

Organ som tek del i handsaminga av ei barne bortføringssak, skal gje opplysningar etter paragrafen her av eige tiltak.

Dei som skal gje opplysningar etter paragrafen her, skal gjere dette utan hinder av teieplikt og utan godtgjersle.

§ 9 Sakkunnig vurdering

Dersom opplysningane i saka gjev grunn til det, kan organet som skal treffe avgjerda etter § 7, be om at ein sakkunnig vurderer om det er forsvarleg å halde tilbake ytingar og barnebidrag. Den sakkunnige skal ha tilgang til dokumenta i saka og kan hente inn opplysningar etter § 8. Sakkunnige har krav på godtgjersle for arbeidet sitt og skal få dekt utlegg i samband med saka.

§ 10 Ny vurdering

Dersom nye opplysningar eller endringar i den einskilte saka talar for det, skal ein vurdere å gjere nytt vedtak etter § 7. Saka skal i alle tilfelle vurderast på nytt når det har gått to år etter bortføringa og barnet framleis ikkje er ført tilbake. Ny vurdering kan skje utan hinder av avgrensingane i forvaltningsloven § 35.

§ 11 Sperra konto

Pengar som vert haldne tilbake, skal stå på sperra renteberande konto.

Offentlege ytingar på sperra konto skal utbetalast til den som har rett til pengane eller rett til å ta imot pengane på vegner av barnet, når

- a. barnet er ført tilbake,
- b. det er avgjort rettsleg eller avtalt mellom partane at barnet ikkje skal tilbake,
- c. vedtak er gjort om etter § 10, eller

d. det bortførte barnet har fylt 16 år.

Barnebidrag for tidsrom etter at vilkåra i andre leddet bokstavane a til c er oppfylte, vert utbetalt etter dei vanlege reglane om dette. I andre tilfelle skal bidraget setjast på sperra konto, også etter at barnet har fylt 16 år. Barnebidrag på sperra konto skal utbetalast til barnet når barnet fyller 18 år.

§ 12 Ytingar og barnebidrag til den attverande av foreldra

Ytingar som den attverande av foreldra får utbetalt som representant for eit bortført barn eller på grunn av omsorga for barnet, vert utbetalt i opp til seks månader etter at barnet vart bortført, men i opp til tolv månader dersom den attverande av foreldra framleis har utgifter til omsorga for barnet eller dersom andre særlege grunnar gjer det rimeleg.

Dersom barnebidrag framleis vert kravd inn frå bortføraren etter at utbetaling er stansa etter første leddet, skal bidraget setjast på sperra renteberande konto. Reglane i § 11 tredje ledd gjeld tilsvarande.

Utbetalinga av ytingar etter første leddet og innkrevjing av barnebidrag frå bortføraren skal stansast så snart det er avgjort rettsleg eller avtalt mellom partane at barnet ikkje skal tilbake.

Handsaming og klage ved avgjerder om ytingar til den attverande av foreldra etter paragrafen her, følgjer dei vanlege reglane for dei einskilde ytingane.

§ 13 Saker der barnevernet har omsorga for barnet

Lova gjeld også for saker der ein av foreldra eller begge bortfører til utlandet barn som barnevernet har teke over omsorga for. Barnevernet skal varslast og få høve til å uttale seg etter reglane i forvaltningsloven § 16. Reglane i § 12 i lova her gjeld tilsvarande.

Dersom foreldra er saman om bortføringa, kan tiltak etter lova nyttast mot begge.

§ 14 Handsaming av saker om å halde tilbake ytingar og barnebidrag

Ved handsaminga av saker etter §§ 7 til 11 gjeld reglane i forvaltningsloven, med desse særreglane og presiseringane:

- både bortføraren og den attverande av foreldra skal reknast som part i saka ved avgjerder etter § 7,
- avgjerd om ikkje å halde tilbake ytingar og barnebidrag skal reknast for enkeltvedtak,
- arbeids- og velferdsetaten og sakkunnige etter § 9 har teieplikt etter reglane i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 7, og
- avgjerder etter § 7 kan ikkje påklagast, men kan ankast inn for Trygderetten etter reglane i lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten.

§ 15 Forskrifter

Departementet kan gje forskrifter til utfylling og gjennomføring av lova, mellom anna til

- § 4 om meldingar når barn er bortført,
- § 7 om å halde tilbake ytingar og barnebidrag,

- § 9 om oppnemning av og betaling til sakkunnige,
- § 11 om sperra konto, og
- § 12 om ytingar og bidrag til den attverande av foreldra.

§ 16 *Ikraftsetjing og overgangsreglar*

Lova gjeld frå den tid Kongen fastset.

Lova gjeld også der barnet vart bortført før lova tok til å gjelde.

Ytingar eller barnebidrag for tidsrom før lova tok til å gjelde, kan ikkje haldast tilbake med heimel i lova.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annengangs behandling i et senere møte i Stortinget.

I sak nr. 3 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 4 [11:47:32]

Referat

- (292) Representantforslag frå stortingsrepresentantane Fredric Holen Bjørdal, Dag Terje Andersen, Anette Trettebergstuen og Lise Christoffersen om strategi for betre arbeidsmoglegheiter for menneske med nedsett arbeidsevne (Dokument 8:73 S (2013–2014))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
- (293) Riksrevisjonens undersøkelse av toll- og avgiftsetatens grensekontroll (Dokument 3:7 (2013–2014))
- (294) Riksrevisjonens undersøkelse av den statlige kystforvaltningens arbeid med å øke andelen gods-transport til sjøs (Dokument 3:8 (2013–2014))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
- (295) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Q. Raja, Ola Elvestuen og André N. Skjelstad om å etablere et felles billettsystem for kollektivtransport i hele landet (Dokument 8:71 S (2013–2014))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.